

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI
FILOZOFICKÁ FAKULTA
KATEDRA DĚJIN UMĚNÍ

OBOR: DĚJINY VÝTVARNÝCH UMĚNÍ

Španělská kape Panny Marie Bolestné
v Novém Jičíně

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Martin Vlček

3. ročník

Vedoucí práce: Mgr. Martin Pavlíček, Ph.D.

OLMOUC 2011

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou diplomovou práci vypracoval sám bez pomoci cizí osoby a uvedl v ní veškerou literaturu a ostatní zdroje, které jsem použil.

V Novém Jičíně dne 20. 6. 2011.

.....

Obsah

Obsah.....	3
Poděkování	4
Úvod.....	5
1 Přehled předchozího bádání.....	6
2 Stručné seznámení se Španělskou kaplí Panny Marie Bolestné v Novém Jičíně .	7
3 Poutní tradice	8
3.1 Evropa.....	8
3.2 České země.....	9
4 Historie	12
4.1 Nový Jičín	12
4.2 Bitva u Nového Jičina.....	14
5 Stavební vývoj Španělské kaple.....	18
6 Popis stavby Španělské kaple v Novém Jičíně	23
6.1 Exteriér.....	23
6.2 Interiér.....	27
7 Paralely se Španělskou kaplí.....	31
7.1 Kaple s ambitem	31
8 Sochařská výzdoba poutní cesty	33
8.1 Socha sv. Jana Nepomuckého	35
8.2 Socha sv. Antonína Paduánského	35
8.3 Socha sv. Ignáce z Loyoly	36
8.4 Socha sv. Floriána.....	37
8.5 Socha sv. Jakuba Většího	37
8.6 Socha sv. Anny a Panna Marie Immaculaty	37
8.7 První kříž.....	38
8.8 Druhý kříž	38
9 Barokní mobiliář Španělské kaple.....	40
9.1 Milostný obraz Panny Marie Bolestné.....	41
9.2 Barokní kazatelna Španělské kaple	45
10 Význam Španělské kaple v současnosti	48
Závěr	49
Prameny	50
Použitá literatura (abecedně)	51
Použitá Literatura (chronologicky)	53
Elektronické zdroje	55
Summary.....	56
Anotace.....	57
Seznam vyobrazení	58
Obrazová příloha.....	60

Poděkování

Rád bych poděkoval všem zaměstnancům odborných pracovišť, kteří mi poskytli potřebné materiály a bez nichž by vypracování mé práce nebylo možné. Zároveň bych rád poděkoval zadavateli a vedoucímu moji bakalářské práce, panu Mgr. Martinu Pavlíčkovi Ph.D., za pomoc při výběru tématu, jeho konzultace, připomínky a nápady.

Úvod

Následující text se věnuje Španělské kapli Panny Marie Bolestné, která je hodnotnou barokní památkou Nového Jičína. Pro vysokou architektonickou a umělecko-historickou kvalitu je Španělská kaple evidována v Ústředním seznamu nemovitých kulturních památek České republiky pod rejstříkovým číslem 26152/8-2081.

Ve svoji práci jsem se snažil zrekonstruovat barokní podobu poutního kostela na základě pramenů a dostupné literatury. Pořadí jednotlivých kapitol vychází z obecné posloupnosti výtvarných oborů.

Toto téma jsem si vybral z osobního zájmu o české barokní umění, jehož příkladem je Španělská kaple v Novém Jičíně, mém rodném městě. V rámci zvoleného námětu mě lákala myšlenka, vytvořit kompletní obraz barokní stavby z 18. století s vybavením a sochařskou složkou, která ji původně zkrášlovala.

První kapitoly jsem věnoval obecnému historickému úvodu k dané problematice. Následně jsem se zaměřil na umělecký a stylový popis stavby a podobnosti v dobové architektuře. V poslední části jsem rekonstruoval vnitřní a vnější barokní mobiliář.

1 Přehled předchozího bádání

Systematický umělecko-historický průzkum ke Španělské kapli doposud nevznikl. Neexistuje ani SHP s popisem architektury a původního barokního vybavení kaple. K danému tématu mi pomohla obecně známá literatury *Umělecké památky Moravy a Slezska*¹ nebo *V zrcadle stínů*,² která mě obeznámila se společenskou situací a pojetím umění na barokní Moravě.

Nezbytnou a důležitou součástí výzkumu bylo použití regionální literatury. Nejstarší regionální publikace, které se zabývají Španělskou kaplí jsou *Vlastivěda moravská*³ nebo *Kronika Španělského kostela*.⁴

Nejstarší literatura, která se přehledně zmiňuje o výtvarném umění Nového Jičína je publikace Karla Otty *Čtení o Novém Jičíně* z roku 1963.⁵ Autor se rozepisuje o novojičínských malířích 17. a 18. století. O pár let později roztřídil novojičínské umělce Miloslav Baláš, autor publikace *Kulturní místopis Novojičína*⁶ z roku 1967.

Na téma Španělská kaple byla v roce 2000 napsána diplomová práce *Španělská kaple v Novém Jičíně*,⁷ která se obsáhle zabývá kaplí z teologického pohledu.

Novějším Umělecko-historickým průzkumem Španělské kaple se zabývali autoři nálezové zprávy z roku 2005 *Kaple Bolestné Panny Marie v Novém Jičíně (tzv. Španělská kaple) – hlavní průčelí*.⁸ Na umělecko-historický průzkum navázala nejnovější regionální literatura o Španělské kapli, kniha *Nový Jičín*⁹ vydaná muzeem Novojičína.

¹ Bohumil Samek, *Umělecké památky Moravy a Slezska, 2. svazek (J/N)*, Praha 1999, s. 702 – 716.

² Jiří Kroupa (ed.), *V zrcadle stínů. Morava v době baroka 1670 – 1790*, Brno 2003.

³ Václav Severa, *Vlastivěda moravská, II. místopis, Novojičínský okres, II. část*, Brno 1933.

⁴ Bohumil Hýža, *Kronika Španělského kostela* (rukopis), ŘFÚ Nový Jičín 1947.

⁵ Karel Otto, *Čtení o Novém Jičíně*, Nový Jičín 1963, s. 82.

⁶ Miloslav Baláš, *Kulturní místopis Novojičína*, Nový Jičín 1967, s. 137 – 138.

⁷ Ludmila Mičková, *Španělská kaple v Novém Jičíně* (magisterská diplomová práce), Olomouc 2000.

⁸ Romana Rosová - Lucie Augustinová, *Kaple Bolestné Panny Marie v Novém Jičíně tzv. Španělská kaple – hlavní průčelí* (nálezová zpráva), NPÚ Ostrava 2005, s. 1 – 6.

⁹ Jiří Jurok, *Nový Jičín*, Nový Jičín 2011, s. 138 – 143.

2 Stručné seznámení se Španělskou kaplí Panny Marie Bolestné v Novém Jičíně

Španělská kaple byla postavena na památku padlých španělských vojáků, kteří se zúčastnili bitvy u Nového Jičina 24. července 1621. Těla pobitých vojáků byla hned druhý den po bitvě pohřbena do tří šachet a nad nimi vztyčen dřevěný kříž. V roce 1624 byla na místě hrobu postavena dřevěná polní kaple zasvěcená Sedmiboletné Panně Marii.¹⁰ V průběhu 17. století se kaple stala známým poutním místem, především zásluhou milostného obrazu Panny Marie od novojičínského malíře Augustina Bernarda Heidenreicha. Vzhledem k přibývajícimu počtu poutníků přestala kaple svojí kapacitou stačit, proto byla v letech 1724 – 1726 přestavěna na větší kamennou stavbu.¹¹

Nejdůležitějšími stavebními proměnami prošla kaple v letech 1744 – 1764, kdy byla rozšířena o ambit a kruhové kaple po obvodu. Španělskou kapli spojovala s městem poutní cesta vyzdobena deseti plastikami světců a křížů z pískovce. V následujících letech vzrostl velký zájem o poutě konané do mariánské kaple, které byly náhle ukončeny uzavřením poutního areálu v roce 1786. Stavba ztratila svoji sakrální funkci, veškerý mobiliář byl přenesen do okolních kostelů a kaple byla přeměněna na sklad ječmene a soli.¹²

V roce 1834 koupil kapli novojičínský měšťan František Xaver Mech, který vrátil místu jeho původní funkci a proměnil ho ve svatyni. V polovině 19. století získal celý areál novorománskou podobu a byla přistavěna vysoká věž. Nevyhnutelná oprava z konce 20. století nepodnikala žádné zásahy do architektury a ponechala původní historizující vzhled stavby. V současné době slouží kaple církevním a kulturním účelům.¹³

¹⁰ Jaroslav Zezulčík, *Zpráva o strašné řeži* (kat. výst.), Nový Jičín 1996, s. 6 – 8.

¹¹ Marcela Gavendová - Marta Koubová - Pavla Levá, *Kulturní památky okresu Nový Jičín*, Nový Jičín 1996, s. 99.

¹² Hýža (pozn. 4), s. 6.

¹³ *Ibidem*, s. 7.

3 Poutní tradice

3.1 Evropa

Putování na svatá místa je společným znakem všech světových náboženství. V křesťanské tradici, zejména římskokatolickém vyznání, mají poutě nepřehlédnutelný význam s hlubokými kořeny. Křesťanská poutní tradice je fenomén, který nemá svým charakterem v žádném náboženství na světě obdoby.¹⁴

S budováním poutních míst měla církev již velké zkušenosti od dob křesťanského starověku. Prvním příkladem jsou poutě popsané už ve Starém zákoně, kdy mladý Izraelita musel putovat aspoň třikrát do jeruzalémského chrámu.¹⁵ Věřící toužili od pradávna pokleknout na místa působnosti božského spasitele nebo světců. Tajné náboženské poutě se konaly už v dobách pronásledování křesťanské církve.

Velký rozmach poutí nastal po roce 313,¹⁶ kdy křesťané mohli vyjít z anonymity. Prvotní zájem poutníků se ubíral ke Svaté zemi posvěcené životem Krista a jeho učedníků. Matka Konstantina I. svatá Helena jako první ozdobila místa Kristova narození a utrpení velkolepými svatostánky v Jeruzalémě. Nejstarší popis jeruzalémské pouti máme od „*poutníka z Bordeaux*“ z roku 333.¹⁷ Od 4. století se do Svaté země a Jeruzaléma hrnuly davy poutníků, aby se poklonily nejvýznamnějšímu místu své víry.¹⁸

Kromě Jeruzaléma¹⁹ byl dalším významným cílem poutníků Řím, kam se přesunulo centrum křesťanství. Řím se stal hlavním městem křesťanské víry v prvních stoletích našeho letopočtu, kde za svoji činnost prolilo krev tisíce křesťanských vyznavačů a mučedníků v písku římských arén. Brzy začaly do Říma přicházet zástupy

¹⁴ František Odehnal, *Poutní místa Moravy a Slezska*, Brno 2004, s. 2.

¹⁵ Helena Koutecká, *Stručný místopis Mariánské úcty v Čechách a na Moravě*, Praha 2010, s. 4.

¹⁶ Edikt milánský 313 – křesťanství je oficiální náboženství.

¹⁷ Napsal nejstarší cestopis pro křesťanské cestovatele do Svaté země.

¹⁸ Koutecká (pozn. 15), s. 4.

¹⁹ Centrum náboženského kultu Izraelitů (10. st. př. Kr. – 1. st. nl.)

poutníků, aby se poklonili ostatkům apoštola Petra a dalším svatým místům ve městě.

Třetím důležitým poutním místem Evropy je tzv. „Mekka západu“ hrob sv. Jakuba Většího v Santiagu de Compostella na severozápadě Pyrenejského poloostrova, kam davy věřících přicházejí s velkou oblibou dodnes.²⁰

3.2 České země

Poutní tradice má v českých zemích kořeny již ve středověku v období křížových výprav. Z našich zeměpisných podmínek se nejčastěji vykonávaly poutě do Říma a Svaté země. Za zmínku stojí pouť vykonaná v roce 1123 a 1138 olomouckým biskupem Jindřichem Zdíkem (1083 – 1150),²¹ který navštívil Řím a Jeruzalém. Důkazem velké návštěvnosti českých poutníků v Římě bylo vybudování útulku pro příchozí císařem Karlem IV (1316 – 1378). V roce 1350 císař Karel IV. vymohl od papeže plnomocné odpustky pro Prahu, která se tak stala evropským poutním místem.²²

Pravděpodobně nejstaršími poutními místy na území Moravy jsou Tuřany u Brna, Svatý Hostýn nebo Velehrad.

Naše znalosti o středověkých poutích v Českých zemích jsou poněkud skromnější oproti pozdějším historickým epochám. Velké množství nalezených poutnických odznaků dokládají čilý poutnický ruch na území Moravy. Středověká poutní místa byla často zasvěcena Nejsvětější Trojici, Matce Boží a světcům, kterým se v období baroka dostalo nejvyšší úcty.

Česká a Moravská poutní místa se od sebe ve středověku částečně odlišovala. Čechám dominovala úcta k zemským patronům především

²⁰ Clemens Jöckle, *Slavná poutní místa. 100 nejslavnějších poutních míst v Evropě*, Praha 1997, s. 67 – 74.

²¹ Dodnes se zachoval Zdíkův pálác (30. léta 12. století) v Olomouci.

²² Odehnal (pozn. 14), s. 3.

kolem kultu svatého Václava, na Moravě se tradice váží k cyrilometodějské misi, která zde zanechala nesmazatelnou stopu.²³

Období renesance přineslo pokles zájmu o poutě především kvůli novému reformačnímu prostředí, které k nám přicházelo z Německa. V programu reformátorů nezbylo místo na poutě, úctu k Panně Marii a světcům. I když tehdejší nábožensko-politické prostředí nepřispívalo k rozvoji poutní tradice na našem území, evropská a orientální poutní místa stále lákala k návštěvě. Koncem 16. století se významní čeští renesanční velmoži Kryštof Harant z Polžic a Bezdruzic (1564 – 1621)²⁴ a Heřman Černím z Chudenic (1576 – 1651) vydali přes Benátky do Svaté země a dále pak do Egypta.²⁵

Na středověkou poutní tradici navázalo naplno až období baroka, které se považuje za „*zlatý věk*“ poutí v Čechách a na Moravě. Barokní kultura sebou přinesla negativní prvky radikální protireformace, které se projeví v celé Evropě a rovněž na území Čech, Moravy a Slezska.

Rozsáhlá rekatolizace Českých zemí vyžadovala spousty opěrných bodů, které by naplno rozvíjely kult Panny Marie a světců, vázaný na milostné obrazy a zázračné sochy. Velkým úsilím klášterů byly na Moravě budovány nové tzv. „*posvátné okrsky*“ s poutními kostely, kaplemi a sochařskými soubory. Často se obnovovala a přestavovala stará středověká poutní místa, která dostala barokní podobu. Budováním posvátných okrsků si katolická církev upevňovala svoji pozici v zemi a zároveň likvidovala zažitou kacířskou minulost. Je známou skutečností že obnova poutní tradice se stala jednou ze světlých stránek pobělohorské rekatolizace.²⁶

Nová poutní místa nevznikala na běžných místech ale na posvátné půdě, kde došlo v souvislosti s ostatky světce, obrazem či sochou světce nebo Panny Marie ke zjevení nebo jiným zázračným projevům.

²³ Jan Košťál, *Poutnická místa a památné svatyně v Čechách*, Praha 1906, s. 2.

²⁴ Jeden z popravených Českých pánů při exekuci na Staroměstském náměstí 21. 6. 1621.

²⁵ Košťál (pozn. 23), s. 3.

²⁶ Kroupa (pozn. 2), s. 205 – 233.

Ke značné oblibě poutníků přispěla místa, kde vyvěral zázračný léčivý pramen, objevuje se zázračná soška či obraz. K uctění některých světců nechaly věřící na vyznačených místech vystavět kláštery, kostely, kaple spolu s ambity a kalváriemi.²⁷

Umělecké projevy druhé poloviny 17. století na Moravě jsou příkladem raného baroka. Rozsáhlé klášterní komplexy spolu s poutními místy byly největším ohniskem barokního umění u nás. Na stavbách se podílelo mnoho proslulých architektů jako Jan Blažej Santini-Aichel (1677 – 1723)²⁸ nebo Giovanni Pietro Tencalla (1629 – 1702)²⁹ a také značná řada méně známých malířů, freskařů, sochařů a dalších tvůrců.

O obnovu nebo výstavbu nových poutních míst se na Moravě zasloužili mecenáši z řad pobělohorské šlechty, církevní řády a významní církevní hodnostáři jako olomoučtí biskupové.³⁰ Řády se staraly o samotné fungování poutního areálu a zároveň přispívaly na jeho rekonstrukci a údržbu. Na rozvoji poutní tradice se podíleli františkáni, premonstráti, augustiniáni nebo Tovaryšstvo Ježíšovo-jezuité, kteří měli v té době výsadní postavení.³¹

Poutní místa byly budovány na okraji měst, ve volné krajině, na návrších, dobře viditelné, kde působily monumentálně a příchozího vyzývaly k naprosté pokoře. Často byly součástí většího klášterního areálu. Od vysvěcení se stávaly důležitou součástí církevních a lidových poutí. Místa jsou opředena zvláštní duchovní energií, zázraky a podivuhodnými jevy.

Více jak sto let rozkvětu poutní tradice přibrzdil nástup osvícenských panovníků a jejich reformy. V letech 1782 – 1784 císař Josef II. (1741 – 1790) vydal dekret o zrušení klášterů a omezení nebo úplnému zákazu poutí. K obnově poutních míst došlo po smrti císaře, avšak jednalo se už jen o střípky barokní pompéznosti a slávy.

²⁷ Koutecká (pozn. 15), s. 6.

²⁸ Poutní kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené Hoře.

²⁹ Květná zahrada v Kroměříži, Arcibiskupský palác v Olomouci.

³⁰ Olomoucký biskup Karel II. hrabě z Lichtenstein-Castellcornu (1664 – 1695).

³¹ Jan Bukovský, *Loretánské kaple v Čechách a na Moravě*, Praha 2000, s. 5.

4 Historie

4.1 Nový Jičín

Region Novojičínska leží v Moravskoslezském kraji a je jedním z nejzajímavějších míst Severní Moravy. Hospodářským a správním centrem regionu je Nový Jičín, který je od doby renesance místem politického a kulturního života. Rozkládá se na levém břehu řeky Jičínky v malebném prostředí Moravské brány na mírném úpatí Beskyd. Ve městě je řada starobylých domů lemujících náměstí na pravidelném půdorysu, které tvoří spolu s ústředním kostelem Nanebevzetí Panny Marie a Žerotínským zámkem historické jádro města.

Od pravěku procházela Moravskou branou důležitá jantarová stezka, která propojovala Podunají se zakarpatským prostorem. Mnohé obchodní trasy, které podnítily vznik osad a měst, máme doloženy již na počátku 13. století. Nový Jičín vznikl původně jako kupecké město na křižovatce obchodních cest z Polska do Čech a Uher. Počátky města spadají do 80. let 13. století, kdy kupecká osada náležela hradu a panství Starý Jičín. První písemná zmínka pochází z roku 1313, kdy byly městu uděleny výsady a privilegia králem Janem Lucemburským (1296 – 1346).¹ Od roku 1348 patřilo město spolu se starojíckým panstvím známému moravskému rodu pánům z Kravař, kteří ho drželi do roku 1434. Páni z Kravař povolili Novému Jičínu v roce 1373 výroční trh a dali mu do znaku polovinu svého erbu,³² stříbrnou zavínutou střelu, kterou drží ruka ozbrojence. Od roku 1397 nese město název Nový Jičín.³³

V první polovině 16. století patřil Nový Jičín pánům ze Žerotína, kteří přestavěli po požáru roku 1503 dřevěné město v kamenné. V 16. století zažilo město největší prosperitu.³⁴ Z počátku 16. století pochází

³² Tomáš Baletka, *Páni z Kravař*, Praha 2004, s. 205 – 212.

³³ Severa (pozn. 3), s. 17.

³⁴ Miloslav Baláš, *Topografie Nového Jičína v 16. a 17. století*, Nový Jičín 1959, s. 83.

nejstarší zděné domy a podloubí okolo náměstí, které jsou v základech ještě gotické. Renesanční podoba domů je pozdější. Nejvýznamnějšími renesančními památkami je zámek postavený v letech 1533 – 1541 a dům, zvaný „Stará pošta“, s arkádovým průčelím ve dvou poschodích.³⁵ Po dalším požáru v roce 1621 je město přestavěno v zcela barokním duchu. Velkou zásluhu na rozvoji barokního umění v Novém Jičíně mají olomoučtí jezuité pod jejíž kolej město spadalo od roku 1624.³⁶

Po vypuknutí českého stavovského povstání (1618 – 1620) proti Habsburkům se nekatolický Nový Jičín přiklonil na stranu zimního krále Fridricha Falckého (1596 – 1632) a podporoval jej finančně. V zápětí povýšil Král Friedrich Falcký město na královské.³⁷

Výsledek bitvy na Bílé hoře (8. listopadu 1620) byl osudný také pro nekatolicky smýšlející Nový Jičín. Císař Ferdinand II. Habsburský (1578 – 1637) pověřil olomouckého biskupa, který zastával funkci císařského komisaře, aby se ujal novojičínského panství. Olomouckým biskupem byl v té době kardinál František kníže Dietrichstein (1575-1636). Na jeho nátlak roku 1624 vtrhl do města vojenský pluk s třemi císařskými komisaři a regentem olomoucké jezuitské koleje. Jezuité ihned převzali místo vrchnosti správu nad městem, která trvala do zrušení řádu v roce 1773. Teprve v listině z 16. září 1775 byl Nový Jičín navždy zbaven poddanství a nazván municipálním městem³⁸ se všemi privilegii a svobodami, které potvrdila Marie Terezie (1717 – 1780) již roku 1748. Později byla správa panství převedena do majetku Tereziánské akademie ve Vídeňském Novém Městě a Ferdinandovu konviktu v Olomouci.³⁹

Nový Jičín si dodnes uchoval nádech historie s hodnotnými památkami a uměleckými skvosty, které ho řadí mezi města

³⁵ Samek (pozn. 1), s. 702.

³⁶ Hýža (pozn. 4), s. 4.

³⁷ Baláš, *Topografie* (pozn. 34), s. 85.

³⁸ Město, ve kterém se vedle závislosti na vrchnosti projevoval také správní vliv státní moci.

³⁹ Otto (pozn. 5), s. 19.

s nejzachovalejším historickým jádrem v České republice. Svoji jedinečností a zachováním bylo město 18. ledna 1967 Ministerstvem školství a kultury ČSSR prohlášeno Městskou památkovou rezervací.⁴⁰ V roce 1997 byl Nový Jičín zařazen mezi čtyři Města evropského kulturního dědictví.⁴¹

Nedaleko historického centra města se nachází jedna z nejvýznamnějších památek Nového Jičína. Na horním předměstí se rozkládá areál kaple Panny Marie Bolestné, bývalé poutní místo, jehož jádrem je tzv. Španělská kaple. Dějiny kaple měli zásadní vliv na historický vývoj města. Nejvýznamnější událostí, která dala kapli přívlastek „*Španělská*“ se odehrála v červenci 1621.

4.2 Bitva u Nového Jičína

Když v roce 1618 přišly do Madridu zprávy o českém stavovském povstání, rozhodl se španělský král Filip III (1578 – 1621) poslat do Čech vojenskou a finanční pomoc, aby nebyly ohroženy zájmy jeho příbuzných, rakouských Habsburků. Vedle peněz poskytnutých na postavení císařských pluků, byly ze Španělska poslány jednotky, placené Španěly a podléhající rozkazům španělského krále. Již v roce 1618 dorazil do Čech pěší pluk Otty Jindřicha Fuggera⁴² placený ze španělské pokladny. V létě roku 1619 byl do střední Evropy poslán jízdní pluk plukovníka Jeana Gauchiera, generála pocházejícího z Burgundska. V listopadu 1619 dorazil z Neapole⁴³ do Pasova pěší pluk Guillerma Verduga a pluk pod velením Carla Spinelliho. Na přelomu roku 1619 a 1620 byla část pluku přesunuta do jižních Čech, kde setrvala do dubna 1620.⁴⁴

V zimě 22. prosince 1619 vstoupili první španělské jednotky na území Čech, jak dokládá starý rukopis uložený v archivu Českých

⁴⁰ Karel Chobot - Tomáš Baletka, *Okres Nový Jičín, místopis obcí, 2. svazek*, Nový Jičín 1998, s. 90.

⁴¹ Jmenuje Rada Evropy a Evropská komise.

⁴² Říšský hrabě z Kirchberské linie.

⁴³ Neapol byla od 1501 – 1734 pod nadvládou Španělského království. Neapolitánům se u nás říkalo Španělé.

⁴⁴ Rosová - Augustinová (pozn. 8), s. 1.

Budějovic. Postupně přicházely jednotky Mutia Orillei, Maria Capecci Galio a Scipiona de Capua. V lednu 1620 přivedl don Baltazar de Maradas (1560 – 1638) 700 neapolských-španělských vojáků do Českých Budějovic a Českého Krumlova. Obě města tvořily pevnou základnu císařské obrany. Postupně se z jižních Čech vydávaly katolické vojenské jednotky a obsazovaly města pod dosavadní vládou protestantů.⁴⁵

Od září 1620 se španělské jednotky účastnily potlačení nepokojů v Čechách po boku rakouské císařské armády.⁴⁶ Na přelomu roku 1620 a 1621 se španělské pluky spolu s císařskou armádou přesunuly na Moravu. V polovině roku 1621 tvořily Gauchierův a Spinelliho pluk jedinou obranu Moravy. Ostatní jednotky se přesunuly do Uher, aby zabránily Gabrielu Bethlenovi (1580 – 1629)⁴⁷ útoku na Vídeň.⁴⁸

Hlavní nebezpečí nyní hrozilo ze Slezska, kde se do čela odporu postavil Jan Jiří vévoda Krnovský (1577 – 1624), pán na krnovském knížectví.⁴⁹ Tažení kalvínského knížete bylo posledním zoufalým pokusem o obnovení stavovské moci v zemi. Jan Jiří organizoval ve Slezsku, po boku Fridricha Falckého, boj proti Habsburkům kam přenesl centrum odporu. Jeho nejbližšími spolupracovníky byli František Bernard hrabě Thurn (1567 – 1640) nebo Ladislav Velen ze Žerotína (1579 – 1638). Za krátkou dobu vybudoval armádu asi 8 000 – 12 000 mužů. Jan Jiří měl v úmyslu obsadit všechna důležitá místa Moravy, dojít do Uher a spojit se s armádou Gabriela Bethlema, která se připravovala k útoku na Vídeň. Koncem června 1621 začalo velké tažení krnovského vévody ze severu, z Nisy.⁵⁰ Jan Jiří se postupně zmocnil důležitých Slezska. Dne 13. července 1621 vyrazil s armádou

⁴⁵ Zezulčík (pozn. 10), s. 4.

⁴⁶ Ibidem.

⁴⁷ Kníže Sedmihradská a jedním z vůdců protihabsburského povstání.

⁴⁸ Hýža (pozn. 4), s. 3.

⁴⁹ Vojevůdce a velitel protihabsburské armády ve Slezsku.

⁵⁰ Štábní centrum krnovského vévodství.

směrem na jih. Postupně se k jeho oddílům přidávaly další protestantské jednotky.⁵¹

Postupu Jana Jiřího přes Morava bránily katolické vojenské jednotky Jeana Gauchiera a Carla Spinelliho skládající se ze Španělů, Italů a Němců. Sám Spinelli operoval v okolí Lipníku a Hranic.⁵²

Plukovník Gauchier obsadil Hradec, Fulnek, Nový Jičín a Valašské Meziříčí. Od června 1621 měl Gauchier hlavní stan v Novém Jičíně, kde velel pěti jízdním plukům a měl k dispozici praporec německé pěchoty a 400 Španělů, kteří patřili k jednotce plukovníka Spinelliho. Císařský oddíl chránil město a okolí proti poslední velké hrozbě ze strany nekatolického krnovského vévody Jana Jiřího.⁵³

Mezitím Jan Jiří, na svém tažení směrem k Novému Jičínu, krutě trestal příznivce habsburské strany. Vyháněl katolické kněze, páčil a drancoval města. Markrabě také obsadil zámek Raduň u Opavy, kde zajel katolického zámeckého pána Pertolda Tvorkovského z Kravař. Markraběcí vojáci vyplenili zámek a nedaleký kostel.⁵⁴

Jakmile se tato zpráva dostala k plukovníku Gauchierovi, rozhodl se katolický velitel k smělé samostatné akci. Jeho jednotky v noci 21. července přepadli Raduň a pobily tam praporec markraběcí tělesné gardy. Jan Jiří byl v té době v Opavě. Když se krnovský vévoda dověděl o události na Raduni, okamžitě nařídil pronásledování Španělů a sám zahájil postup z Opavy směrem na Nový Jičín. Markrabě se toužil pomstít katolické straně za útok na svoje vojáky.⁵⁵

Dne 24. července roku 1621 mezi pátou a šestou hodinou ráno se vojsko krnovského vévody přesunulo k Novému Jičínu. Jan Jiří velel útoku. Španělské jednotky dlouho odolávaly protestantskému vojsku, a proto nechal Jan Jiří zapálit předměstí, kde ležely katolické oddíly. Oheň se z důvodu silného větru rozšířil na celé město. Mezitím byl

⁵¹ Zezulčík (pozn. 10), s. 5.

⁵² Hýža (pozn. 4), s. 4.

⁵³ Baláš, *Topografie* (pozn. 34) s. 82.

⁵⁴ Chobot - Baletka (pozn. 40), s. 82.

⁵⁵ Zezulčík (pozn. 10), s. 7.

Nový Jičín nepřetržitě ostřelován. Španělé se ocitli v pasti uprostřed hořícího města. Katolická armáda se chtěla zachránit před totálním zničením. Jedinou cestou k záchraně byl okamžitý únik z hořícího pekla. Plukovník Gauchier se s padesáti jezdci probil z města a uniknul zajetí. Zbytek císařské armády, která se probila z hořícího města ven, padla do rukou obléhatelů a byla až na výjimky pobita. Milost dostali jen němečtí mušketýři, kteří přešli do oddílu Jana Jiřího. Španělští vojáci odmítli přistoupit na protestantskou víru, nechtěli se zříct svého katolického vyznání, a proto byli bez milosti zabiti.⁵⁶

Kaple Panny Marie Bolestné byla postavena na místě hromadného hrobu 400 – 500 padlých španělských vojáků, kteří bojovali v za katolickou víru a ochranu města, kde zahynuli jako mučeníci. Na jejich památku byla stavba nazvána Španělská kaple. Dnes se kapli říká lidově také „*Španělka*“.⁵⁷

⁵⁶ Zezulčík (pozn. 10), s. 5 – 7.

⁵⁷ Hýža (pozn. 4), s. 5.

5 Stavební vývoj Španělské kaple

Kaple Panny Marie Bolestné zvaná Španělská kaple v Novém Jičíně je svým založením velmi neobvyklé poutní místo. Vznikem se docela liší od jiných poutních míst. Kaple nebyla postavena z důvodu výskytu zázračné události ani nevznikla k uchování vzácné relikvie. Její charakter je až příliš světský. Kaple je pomníkem a připomínkou hrozné bitvy, která se v jejím okolí odehrála 24. července 1621. Padlí španělští vojáci v počtu 400 – 500, byli uctíváni jako mučedníci, protože položili životy za katolickou víru a oddanost praporu, kterému přísahali.⁵⁸ Hned druhý den po bitvě byla jejich těla uložena do tři šachet a nad hroby byl vztyčen dřevěný kříž.⁵⁹ V roce 1624 byla na místě hrobu postavena dřevěná polní kaple zasvěcená Sedmibolestné Panně Marii. Těla byla údajně vyzvednuta z hromadných hrobů a znovu důstojně pohřbena v nové dřevěné kapli.⁶⁰ Na památku povražděným španělských vojáků byla stavba nazvána Španělská kaple.⁶¹

Již od počátku byla stavba dřevěné a později zděné kaple iniciativou jezuitského řádu⁶² s mateřskou jezuitskou kolejí v Olomouci. Jezuité se stali oficiálními správci města a panství roku 1624. Jejich počinem vznikla dřevěná kaplička na místě padlých Neapolských vojáků, která nahradila dřevěný kříž.⁶³

V průběhu 17. století se kaple stala známým poutním místem, především zásluhou milostného obrazu Sedmibolestné Panny Marie. Vzhledem k přibývajícimu počtu poutníků přestala její velikost a kapacita stačit. Z toho důvodu byla dřevěná kaple nahrazena větší a

⁵⁸ Samek (pozn. 1), s. 713.

⁵⁹ Doposud se při archeologickém výzkumu neobjevil tak velký počet kosterních pozůstatků, který by nasvědčoval hromadný hrob.

⁶⁰ Starší literatura uvádí rok 1622, novější rok 1624.

⁶¹ Baláš, *Kulturní místopis* (pozn. 6) s. 136.

⁶² Jeden z největších řeholních řádů římskokatolické církve, založen roku 1534 Ignácem z Loyoly (1491 – 1556).

⁶³ Severa (pozn. 3), s. 81 – 83.

prostornější barokní kamennou kaplí vybudovanou z milodarů věřících, v letech 1724 – 1726.⁶⁴

Stavbu kaple z roku 1724 potvrzuje děkanská matrika z r. 1771. Rovněž nápis nad hlavním vstupem s chronogramem uvádí rok 1724 jako zahájení přestavby.⁶⁵ Základní kámen zděné kaple byl položen roku 1725. Svěcení proběhlo 24. srpna 1725 novojičínským farářem Paulem Biehalem.⁶⁶ Roku 1726 byla hotová hrubá stavba kaple. Jeziuity zbudovaná zděná stavba byla vysvěcena valašskomeziříčským děkanem a farářem Johanem Georgem Bauhoferem již 24. září 1727. V témže roce se konalo také první procesí. Nejstarší zděná kaple vybudovaná v letech 1724 – 1726 se stala jádrem areálu a je dnes zachována v hmotě kostela.⁶⁷

Původní jednolodní zděná stavba stála na podélném půdorysu s polygonálně uzavřeným chorem. Kaple měla na vstupním průčelí pravoúhlý vchod s pískovcovým ostěním nad nímž byly tři pravoúhlá okna. Horní část stavby zakončoval trojúhelný štít s volutovými křídly ukončený hvězdou. Po stranách kaple byla vysoká okna umístěná v úrovni druhého patra. Na vnější evangelijní straně stála patrová sakristie na pravoúhlém půdorysu. Architekturu modelovaly předsazené pilastry. Celá stavba byla zakryta sedlovou střechou, ze které vycházela cibulová věžička opatřena zvonem završená kovovým praporkem.⁶⁸

Nejstarší vyobrazení Španělské kaple je na vedutě města Nového Jičína z roku 1729 [1, 2]. Kaple je zobrazena na kopci nad městem jako jednoduchá stavba s volutovým štítem, sedlovou střechou a malou věžičkou na hřebeni. Obdobné vyobrazení představuje veduta z roku 1744 [3]. Autor veduty je Jan Ignác Czapek.⁶⁹

⁶⁴ Gavendová – Koubová - Levá (pozn. 11) , s. 98 – 99.

⁶⁵ Německý překlad (pozn. 80).

⁶⁶ Zřejmě inicioval stavbu kamenné kaple.

⁶⁷ Mičková (pozn. 7), s. 19.

⁶⁸ Zobrazení na vedutě z roku 1729.

⁶⁹ Jurok (pozn. 9), s. 144.

V letech 1744 – 1764 byla, podle vzorů jiných poutních míst,⁷⁰ ke kapli přistavěná 3,7 m široká klenutá chodba s bočními válcovými kaplemi [4]. V průčelí vlevo od kostela stála válcová kaple zasvěcená sv. Anně, kde byl oltář s jejím obrazem. Vpravo od kostela stála válcová sv. Kříže⁷¹ s velkým křížem. Na boku kaple přibýlo obydlí pro správce. Za věží, v ose původní stavby, byla válcová kaple sv. Josefa s oltářem. Poutní cesta ke kapli byla zkrášlena deseti plastikami světců a křížů, pořízených za finanční podpory měšťanů.⁷²

Částečně rozšířené barokní poutní místo bylo za velké slávy znovu vysvěceno 1. srpna 1744 olomouckým biskupem knížetem Jakubem Arnoštem z Liechtensteina (1738 – 1745). Klenutá chodba, kterou nechala roku 1747 postavit vdova po novojičínském měšťanovi paní Marie Karolína Musilová, byla vysvěcena až v roce 1764. Klenbovou halu zdobilo čtrnáct zastavení v podobě obrazů.⁷³

Dodnes se zachovaly jen dvě rondelové kaple na průčelí poutního kostela. V areálu Španělské kaple stály původně naproti sobě dva jednoduché přístřešky se sedlovou střechou jejichž funkce není doposud objasněna.⁷⁴

Vojenské mapování z let 1764 – 1768 zachycuje kapli již jako rozšířený areál s pěticí rondelů sakrální funkce ještě bez dominantní hranolové věže přistavěné v 19. století.⁷⁵

Roku 1771 byla kaple zapsaná v děkanské matrice Nového Jičína pod názvem Sacellum Hispanicum. Kaple stála za městem v poli a byla označena jako malá. Byla krytá šindelem, nad presbytářem byl sanktusník, uvnitř se nacházel zvon o váze 80 liber. Sakristie přiléhala k evangelijní straně. Kazatelna měla vstup ze sakristie. V kapli byly tři oltáře, hlavní byl zasvěcen Bolestné Panně Marii, boční oltář na

⁷⁰ Daniela Štěpánková, *Španělská kaple v Novém Jičíně* (seminární práce), Nový Jičín 2009, s. 5.

⁷¹ Tradiční označení pro kříž - relikvii, na němž byl ukřižován Ježíš Kristus.

⁷² Hýža (pozn. 4), s. 7.

⁷³ Štěpánková (pozn. 70), s. 5.

⁷⁴ Gavendová – Koubová – Levá (pozn. 11), s. 99.

⁷⁵ Hýža (pozn. 4), s. 7.

evangelijní straně zasvěcen Panně Marii, na epištolní straně sv. Janu Nepomuckému. Hudební kruchta byla zděná, s varhanami a podlaha kamenná.⁷⁶ U kaple se nenacházela krypta ani hřbitov.

Za vlády císaře Josefa II. byla kaple Josefínským patentem z roku 1786 úředně uzavřena, vyklizena a odsvěcena. Příčinou uzavření byla malebná osamělost kaple za městem. Kaple byla prodána šenkovnímu bratrstvu na skladiště ječmene, později ji koupili novojičínští měšťané, kteří ji využívali jako vojenský sklad a sklad soli.⁷⁷

V první čtvrtině 19. století přestala stavba sloužit solnímu monopolu a zůstala bez využití. 4. dubna 1834 ji koupil ve veřejné dražbě za 2850 zlatých novojičínský obchodník se sukrem František Xaver Mech (1783 – 1842), který hodlal navrátit poutnímu místu jeho původní účel a proměnit skladiště zpět na svatyni. Aby nebyla kaple znovu uzavřena jako „*polní kaple*“ nechal František Mech postavit v blízkosti poutního areálu tři obytné domy.⁷⁸ Věnovací listinou z 2. července roku 1839 předal kapli do rukou katolické církve s úmyslem, aby sloužila svému původnímu účelu. Po pořízení nového mobiliáře mohla být kaple znovu vysvěcena. Novojičínský farář Pavel Heger vysvětil kapli dne 9. května 1841. Nový vlastník František Xaver Mech umírá o rok později.⁷⁹

Pozdějším vlastníkem a dobrodincem se stal novojičínský rodák Ignác Mischel, rytíř z Kaiserhuldu, který ze svých prostředků kapli a její areál opravil v historizujícím novorománském stylu. V letech 1863 – 1864 ji rozšířil o boční kaple, kněžiště a vysokou hranolovou věž [5]. Obnovená Španělská kaple byla znovu vysvěcena 30. října 1864 Karlem Hluchánkem, farářem ze Starého Jičína.⁸⁰

Současná úprava z konce 20. století nepodnikala žádné zásahy do architektury a ponechala původní historizující vzhled stavby. Nutné

⁷⁶ Hýža (pozn. 4), s. 8.

⁷⁷ Ibidem, s. 9.

⁷⁸ Domy byly v 80. letech 20. století zbourány.

⁷⁹ Severa (pozn. 3), s. 83.

⁸⁰ Štěpánková (pozn. 70), s. 6.

úpravy z let 1995 – 1999 si vyžádaly znovu uzavření kostela. Po rozsáhlé rekonstrukci byla Španělská kaple otevřená a znovu vysvěcená 12. prosince 1999 při slavnostní bohoslužbě biskupem ostravsko – opavské diecéze Františkem Václavem Lobkowiczem (1948 -).⁸¹

V roce 2005 probíhal archeologický průzkum při odkrytí fasády Španělské kaple. Průzkum se zaměřil jen na fasádu hlavního průčelí a jeho vývojové fáze. Na odhaleném průčelí kostela byly nalezeny těžko postřehnutelné spáry oddělující kapli od severní a jižní části. Převážná část nálezů se týkala přestavby v 19. století. Po opětovném zakrytí fasády proběhla rekonstrukce původní barevnosti na průčelí a ohradní zdi, která obíhá okolo celého areálu.⁸²

⁸¹ Jaroslav Zezulčík, *Nový Jičín historický a současný*, Nový Jičín 2004, s. 65.

⁸² Rosová – Augustinová (pozn. 8), s. 2.

6 Popis stavby Španělské kaple v Novém Jičíně

Areál kaple Panny Marie Bolestné zvané Španělská kaple byl vybudován na parcele č. 396/1 st. a 558/2 o.p.k.u. Nový Jičín – jihovýchodní část Horního předměstí.⁸³ Pod místním všeobecně vžitým pojmenováním Španělská kaple chápeme sakrální stavbu uzavřenou čtyřkřídlým ambitem, členěným v rozích a uprostřed jihovýchodní strany rondely. Původní barokní kaple je poznamenána vnějšími stavebními úpravami v historizujícím novorománském stylu z 19. století. Jádrem zachovalého poutního místa pochází z první čtvrtiny 18. století.⁸⁴

6.1 Exteriér

Celý stavební komplex Španělské kaple působí dojmem uzavřeného nádvoří. Takovému vzhledu napomáhá téměř čtvercová ohradní kamenná zeď, sloužící jako vnější plášť dřívějšího ambitu [6]. Zeď zasahuje daleko dozadu za kapli, obklopuje celý areál a uzavírá ho. V původním ambitu se v nárožích a na ose stavby v ohradní zdi nacházelo pět rondelových kaplí.⁸⁵ Ve dvou rozích na průčelí, v úrovni přízemí, se dodnes zachovaly dvě válcové kaple. Vlevo od kostela byla kaple sv. Anny a vpravo kaple sv. Kříže. Zbylé tři válcové kaple se nezachovaly v původní podobě. Z dalších dvou nárožních kaplí se zachovalo jen zaoblení rohů ohradní zdi. Kaple sv. Josefa [7, 8] umístěna v závěru na ose kostela výrazně vyčnívá z ohradní zdi na půdorysu půlválce. Čtrnáct výklenků [9], které se nacházely uvnitř ambitu a symbolizovaly jednotlivá zastavení jsou částečně zastavěny cihlami. Vnitřní část zdi je obnažená bez omítky. Vnější zeď má do výšky 70 cm ponechanou kamennou podezdívku a zbytek zdi je

⁸³ Gavendová – Koubová – Levá (pozn. 11), s. 98.

⁸⁴ Rosová – Augustinová (pozn. 8), s. 1.

⁸⁵ Objekty půdorysu kruhu či kruhové úseče, vložené do nároží nebo členící ohradní zeď v polovině.

omítnutý. Ohradní zeď je nahoře opatřena glazovanou pálenou krytinou.⁸⁶

Samotná Španělská kaple leží na severozápadní straně areálu a svým průčelím tvoří součást hlavního vstupu. Je to barokní sakrální stavba podélného půdorysu, jednolodní s polygonálně uzavřeným chorem, příčnou lodí a třemi bočními kaplemi.

Hlavní západní průčelí kaple je zachováno v původním barokním slohu. V barokním období bylo na každou stranu průčelní stěny přistavěno dvoupatrové křídlo upravené symetricky a zakončené rondelovými kaplemi.⁸⁷ Hlavní průčelí je dnes bílé s tmavou tektonikou v barvě červeno růžové. Do výplní mimo vstupy byly vloženy vpadlé výplně v barvě okru výrazně zalomené šedou. Po obvodu vstupního průčelí je od země do výšky 60 cm kamenná desková podezdívka, která končí v místě styku rondelů a ohradní zdi a poté přechází do neopracovaného kamene.

Členění fasády nepodléhá jednotnému uspořádání. Fasáda je členěna vysokými pilastry, které jsou podloženy lisenami a završeny volutovými a kompozitními hlavicemi [10]. Jednotlivé stavební fáze vývoje stavby zanechaly značné odlišnosti v pojetí fasády kaple. Oba nárožní rondely člení pouze lisenové rámce. Pilastry byly použity na hlavní průčelí kostela a na průčelí po obou jeho stranách [11]. Severovýchodní a jihozápadní část průčelí rozdělují pilastry s iónskými volutovými hlavicemi. Rytmus jihozápadní strany usazuje pilastry s iónskými hlavicemi nezvykle nízko pod kladí.⁸⁸ Jihozápadní část průčelí ukončuje římsa. Severozápadní část postupně přechází z kladí na atikovou nástavbu. Dále je průčelí členěno třemi vstupy, hlavní menší pravoúhlý vchod umístěný v hmotě kostela a dva větší obloukové vstupy uzavřené dřevěnými vraty umístěné v křídle po stranách kostela. Nad oběma vedlejšími vstupy je umístěna asi

⁸⁶ Evidenční list nemovité kulturní památky, pořadové číslo: 26152/8-2081. NPÚ Ostrava.

⁸⁷ Rosová – Augustinová (pozn. 8), s. 2.

⁸⁸ Ibidem.

v polovině výšky od země kruhová obruč v barvě pilastrů. Na severovýchodní straně je v přízemí mezi prvním a druhým pilastrem umístěno okno obdélného tvaru s šesti tabulkami čirého skla. Na jihozápadní straně se rovněž v přízemí nachází mezi druhým a třetím pilastrem okno obdélného tvaru s šesti tabulkami čirého skla.

Hlavní vstupní část, hmota původního kostela, je členěna po obou stranách dvojicí pilastrů s kompozitními hlavicemi [12]. Ve spodní části je hlavní vstup do kaple s pravoúhlým pískovcovým portálem, jenž je opatřen ušima a závěrovým klenákem. V klenáku je dodnes patrný znak Panny Marie Sedmibolestné, srdce probodnuté sedmi meči. Na pískovcové ostění shora dosedá vlys a římsa se supraportou, kde je umístěn německy psaný nápis udávající datum přestavby dřevěné kaple.

AUS PUREN
FREUEN ALL
MOSEN IST ALL HIER ERBAUT
WORDEN DIESE NEUE
KAPELLEN ZU GRESERER EHR MARIE
REUNESTER IUNCFRAUEN GOTTES
GEBAHRERIN
1724⁸⁹

V horní polovině průčelí kostela je umístěno vysoké okno završené stlačeným záklenkem. Okno je opatřeno dekorační kovovou mříží. Na vstupním průčelí je nasazen štít, který je oddělen od spodní partie kládím a římsou. Štít je dělený vertikálně na tři plochy, kdy ve středu má plochou půlkruhovou niku. Po stranách štítu jsou umístěny dekorační prvky v podobě dvou kamenných váz. V nejvyšší partii

⁸⁹ „Z ryzích radostných almužen bylo zde všechno postaveno tato nová kaple k větší slávě Marie nejčistší pany Bohorodičky 1724.“

trojúhelníkového štítu je pozlacený motiv vševidoucího oka. Štít završuje kovový kříž.

Zdi hlavní lodi, transeptu a presbytáře s věží jsou ve stejné barevné kombinaci jako hlavní průčelí. Fasáda je prolomena okny ve špaletách s půlkruhovým a segmentovým záklenkem. Loď a transept jsou vyztuženy hranolovými opěráky, které jsou jednou odstupňovány a završeny pultovou kamennou stříškou. Fasádu celé stavby člení profilovaná korunní římsa. U paty severní a jižní zdi a presbytáře obíhá sokl z kamenných desek.⁹⁰

Severní stěnu transeptu zpevňují tři opěráky jednou odstupňovány a završeny pultovou kamennou stříškou [13]. Dále zeď prolamují čtyři dvojice oken v ose nad sebou. Okna v přízemí jsou zaklenuta segmentovým obloukem. Jediná dvojice oken v úrovni přízemí blíže k presbytáři je zazděna. Okna v patře jsou zaklenuta půlkruhovým záklenkem a sdruženou suprafenestrou. Každé okno je členěno šesticí skleněných tabulek. Nad okny prvního patra prolamují stěnu tři kulatá okna. Dvě okna jsou v ose nad dvojicí oken a třetí kruhové okno umístěné výše ve štítě je v ose celého transeptu. Nejvyšší kruhové okno korunuje suprafenestra. Tři kruhová okna vyplňují skleněné tabulky ve tvaru lomeného oblouku. Na štítě je umístěn kovový kříž. Východní a západní stěnu transeptu prolamují jednoduchá okna v úrovni prvního patra. Stejně architektonické rozvržení zrcadlově převrácené se opakuje na jižní stěně transeptu. Ve hmotě severní části transeptu se nachází sakristie.

Presbytář s polygonálním závěrem je prolomen dvojicí oken v úrovni prvního patra, které jsou završeny kruhovým obloukem a suprafenestrou. Na presbytář je v ose průčelí napojena vysoká třípatrová hodinová věž na pravoúhlém půdorysu. U východní paty věže je latinsky psaná mramorová deska s chronogramem 1864.

⁹⁰ Rosová – Augustinová (pozn. 8), s. 3.

IGNATIUS MISCHEL
NOBILIS A KAISERHULD
VIRIGNI PERBEATAE
FILIOQUE EIUS EXUBERA
PIETATE ERREXIT⁹¹

Věž člení hladká bosáž zasahující přes všechny její patra [14]. První dvě patra věže člení kamenné římsy na dva celky a úplně nahoře pod střechou obíhá lišta a korunní římsa. Na východní straně věže je v nižším patře kruhové okno s odstupněnou špaletou završené suprafenestrou. Ve vyšších patrech jsou vysoká okna s půlkruhovým záklenkem završené suprafenestrou. Kromě východního okna jsou ostatní okna úmyslně zazděná. Nad okny je na čtyřech stranách věže umístěn kruhový hodinový ciferník. V nejvyšším patře nad hodinami prolamují fasádu dvojice oken s půlkruhovým záklenkem a sdruženou suprafenestrou. Uvnitř věže se nachází zvon z roku 1920. Věž kryje jehlancová helmice na jejíž špici je umístěn pozlacený španělský kříž.

Celá Španělská kaple má sedlovou střechu kromě zachovalých válcových kaplí v úrovni přízemí, které jsou zastřešené polygonální mansardovou střechou. V současnosti jsou všechny střechy pokryty červenou plechovou krytinou mimo věž, kterou kryje zelený měděný plech. Na postraních kaplích byl původně šindel, který je dnes nahrazen rovněž plechem.⁹²

6.2 Interiér

Architektura interiéru kaple zůstala na pár výjimek zachována v původní barokní podobě. Do interiéru kaple vstupujeme po dvou kamenných schodech přes pravoúhlé dvoukřídlé dveře s kazetováním a

⁹¹ „Ignác Mischel šlechtic z Kaiserhuldu, blahoslavené Panně a jejímu synovi z převeliké zbožnosti zbudoval.“

⁹² Štěpánková (pozn. 70), s. 6.

profilovanou klikou. Dveře jsou zavěšeny na původních pantech opatřené zámkem z 19. století.⁹³

Kaple nemá předsíň, proto se při vstupu do interiéru ihned ocitneme v hlavní lodi pod hudební kruchtou [15]. Varhaní kruchta je nesena dvěma pilastry a dvojicí hranolových pilířů. Je podepřena na čtyřech bodech pod dřevěnou kuželovou balustrádou a tím se vymezuje prostor hudební kruchtly a hlavní lodi. U zdi pod kruchtou stojí tři novodobé lavice z tmavého dřeva. Prostor pod kruchtou vykazuje absenci oken, neboť je v těchto místech stále šero.

V severní a jižní zdi jsou dvě hluboké niky zaklenuté přímým obloukem se sochařskou výzdobou. V severní nice vlevo od pilíře je na soklu dřevěná polychromovaná socha sv. Šebestiána [16]. Sv. Šebestián,⁹⁴ světec ze 3. století je v podlomené poloze mučedníka připoután ke kůlu, levou rukou ho objímá a pravou má pozvednutou. Jeho tělo je v barvě inkarnátu. V pŕlce tĕla má bílou bederní roušku a pozlaceným lemem. Tvář je silně podbarvena rumĕlkou, oči jsou azurové a vlasy jsou tmavĕ hnĕdé. V tĕle mučedníka je připevnĕno sedm šípů zlaté barvy. V jižní nice vpravo od pilíře je umístĕna dřevĕná polychromovaná socha sv. Floriána [17]. Sv. Florián,⁹⁵ světec ze 3. století je zde zobrazen v římské důstojnické zbroji jak hasí hořící dŕm. Spočívá v elegantní mírnĕ prohnuté poloze se vztyčenou levou rukou. V pravé ruce drží vĕdro s vodou, kterou hasí dŕm stojící u jeho nohou. Postavu částečně překrývá dlouhý nařasený plášť v tmavĕ rudé barvě, bederní rouška a zbroj, která je provedeny s náramnou řemeslnou přesností. Tvář nese blažený výraz a je rovnĕž silně podbarvená rumĕlkou.

Podobné výtvarné zpracování a totožná gesta u obou soch nám napovídají, že jsou dílem jednoho autora. Stáří soch nelze s přesností určit. Osobně se domnívám, že sochy vznikly v první polovinĕ 18.

⁹³ Otto (pozn. 5), s. 85.

⁹⁴ Umučen šípý. Patron proti moru.

⁹⁵ Patron hasičů.

století ještě před uzavřením kaple. Výklenky, ve kterých sochy stojí, jsou zcela jistě vybudované velkou barokní přestavbou v letech 1744 - 1764. Jejich vybudování bylo záměrně určeno pro barokní sochařskou výzdobu.

Varhaní kruchta je podklenutá třemi segmenty. Prostor kruchty osvětluje velké okno s obloukovým záklenkem, jehož světlo proniká přes středový otvor varhan.

Kostelní loď je zaklenuta valenou klenbou s výraznými lunetami [18]. Stěny lodi člení na každé straně čtyři svazkové pilastry s pásy, které dělí stěnu a klenbu kostela na čtyři plochy [19]. Hlavice pilastrů v lodi a presbytáři zdobí novorománský obloučkový vlys. Rozsáhlá nástěnná malba, která by pokrývala celý strop kostela zcela chybí. Podlaha kaple je vyskládána z béžových dlaždic, po obvodu celé stavby je dláždění tmavší barvy.

Loď osvětlují okna v dřevěných rámech s osmi skleněnými čirými tabulkami ve špaletách s půlkruhovými a segmentovými záklenky. Jen dvě okna v presbytáři a dvě okna v lodi mají barevnou vitraj s postavami světců. Na evangelijní a epištolní straně jsou pod okny s vitrajemi trvale uzavřené dřevěné dveře se vstupem na dvůr. V lodi jsou dnes ve dvou řadách novodobé lavice provedené ve světlé barvě.

Oratoře, které jsou otevřené do lodi kostela v úrovni druhého podlaží, mezi dvěma svazkovými pilíři, jsou zaklenuty křížovou klenbou a osvětleny vždy dvojicí oken s půlkruhovým záklenkem. Na evangelijní straně se pod oratoří nachází pravoúhlý vstup do sakristie lemovaný pískovcovým ostěním, který je umístěn do vyzděného oblouku [20]. Sakristie je zaklenuta křížovou klenbou a osvětlena dvojicí oken se segmentovým záklenkem. Na západní straně sakristie je pravoúhlý vstup zaklenutý přímým obloukem. Na epištolní straně je pod oratoří kaple Panny Marie Lurdské,⁹⁶ která je otevřená do hlavní lodi nízkým půlkruhovitým obloukem, jenž rámuje dřevěná

⁹⁶ Patronka jihofrancouzského poutního místa Lurd.

novorománská zdobená lišta [21]. Kaple je zaklenuta křížovou klenbou a osvětlena dvojicí oken se stlačeným záklenkem.

Mezi třetím a čtvrtým svazkovým pilířem je umístěn výrazný transept. Strop transeptu je zaklenut českými plackami a jeho prostor osvětlují dvojíce oken s obloukovými záklenky. Na obou stranách transeptu jsou mírně vyvýšené kaple. Na evangelijní straně je kaple sv. Anny a na epištolní straně je kaple sv. Josefa. Obě kaple jsou otevřeny vysokými arkádami do hlavní lodi.⁹⁷

Ustupující presbytář je oddělen od lodi kostela vítězným půlkruhovým obloukem [22], který dosedá na hlavice pilastrů. Presbytář je zaklenut konchou s pěti trojúhelnými výsečemi a dvěma žebry, které dosedají na hlavice svazkových pilastrů [23]. Hlavice pilastrů jsou opatřeny obloučkovým vlysem. Prostor je osvětlen dvěma velkými okny s vitrajemi a obloukovým záklenkem. Presbytáři dominuje milostný barokní oltářní obraz Panny Marie Sedmibolestné.⁹⁸ Za hlavním oltářem se vchází přes pravoúhlý barokní vstup s pískovcovým ostěním do hranolové věže.

Půdorys Španělské kaple, zpracovaný v roce 1995 uvádí vnitřní rozměry: největší šířka 8,2 m, šířka z bočními kaplemi 17,6 m, délka 25,7 m a výška po vrchol klenby měří 9 m s věží 41 m. kaple pojme ve svém prostoru 400 – 500 lidí.⁹⁹

⁹⁷ Štěpánková (pozn. 70), s. 7.

⁹⁸ Ikonografické zobrazení P. M. se sedmi meči v srdci (její znak).

⁹⁹ Mičková (pozn. 7), s. 23.

7 Paralely se Španělskou kaplí

7.1 Kaple s ambitem

V období vrcholného baroka v 1. polovině 18. století dochází k zásadním stavebním úpravám mariánských poutních míst. Mnohá poutní místa byla obohacena o ambit a kruhové kaple v jeho rozích. Obdélnému půdorysu kaple nejlépe odpovídal pravoúhlý, obdélný nebo čtvercový půdorys arkádového nádvoří. Většina poutních míst měla jednotné řešení ambitů s plochou nebo valenou klenbou, která mohla nést působivou freskovou výzdobu. Na stěnách ochozů, ve výklencích, byly umístěny obrazy s mariánskou tematikou nebo křížovou cestou. Nejprve se budovaly kruhové koncové kaple kolmo na osu průčelí, později kaple stojící v diagonální ose. Závěrové kaple se budovaly důmyslně tak, aby jejich hmota zdůraznila hlavní osu a upozorňovala na důležitost stavby. Ambity vznikaly až desítky let po vybudování loret jako tomu bylo u loret v Hájků, Rumburku nebo Fulneku.¹⁰⁰

Kaple Panny Marie Bolestné zvaná Španělská kaple prošla v letech 1744 – 1764 velkou stavební přestavbou, která změnila dosavadní podobu stavby. Okolo kaple byl vybudován ambit s křížovou chodbou a pěticí kruhových rondelů. Španělská kaple se tak stala součástí uzavřeného poutního areálu. V rozích na vodorovné ose průčelí stála kaple zasvěcená sv. Anně a sv. Kříži a kolmo na osu průčelí stála koncová kaple sv. Josefa. Je evidentní, že dnes již zaniklá závěrová kaple sv. Josefa měla tvořit důležitou osu poutního areálu. Podobným architektonickým řešením prošla řada loretánských a mariánských poutních míst u nás.¹⁰¹

Mariánské poutní místo v Dolním Římově je jedním z příkladů zdůraznění hlavní osy areálu. Dominantou je rotundový kostelík sv. Ducha zbudovaný v roce 1697 z iniciativy Českokrumlovských

¹⁰⁰ Bukovský (pozn. 31), s. 102 – 103.

¹⁰¹ Gavendová – Koubová – Levá (pozn. 11), s. 99.

jezuitů. I když se v tomto případě jedná o větší kostel a ne jen o pouhou kapli, princip využití hlavní osy je podobný jako u Španělské kaple.¹⁰²

Loretánské poutní místo na kopečku nad Starým Hrozenkovem nese ve svém architektonickém řešení mnohé znaky se Španělskou kaplí. Jádrem je obestavěno nízkým ambitem v jehož rozích stojí kaple na pravoúhlém půdorysu. V hlavní ose na průčelí stojí hodinová věž a v závěru se nachází šestnáctistěn kostela Zvěstování Panny Marie.¹⁰³

Svatý Kopeček u Olomouce se mohl stát vzorem pro přestavbu kaple v Novém Jičíně. V letech 1714 – 1718 došlo k připojení ambitu s kaplí Panny Marie na centrálním půdorysu. Monumentální dvojvěžové průčelí je opatřeno po stranách dvoupatrovými křídly s pilastry a volutovými hlavicemi. Hlavní osa je podpořena hmotou závěrové kaple Panny Marie.¹⁰⁴

Nejbližším loretánským poutním místem v blízkosti Nového Jičína byla Santa Casa ve Fulneku vystavěná v poslední čtvrtině 17. století. K loretánskému ambitu z roku 1703 přibyla velká koncová kaple sv. Anny na obdélném půdorysu. Ambit obsahoval jen tři kruhové kaple v rozích. V levém zadním rohu stála kaple sv. Gaudencia z roku 1715. Na průčelí stála kaple sv. Maří Magdalény z let 1727 – 1729 a polygonální kaple sv. Kříže z roku 1738. Kaple sv. Maří Magdalény byla z důvodu sjednocení průčelí nahrazena v roce 1749 novou kaplí řešenou stejně s kaplí sv. Kříže. V roce 1736 byla hlavní osa umocněna výstavbou vstupní věže.¹⁰⁵ Svým architektonickým a prostorovým řešením je bývalý poutní areál ve Fulneku nejblíže k poutnímu místu Panny Marie Bolestné zvané Španělská kaple v Novém Jičíně.

¹⁰² Bukovský (pozn. 31), s. 108 – 109.

¹⁰³ Ibidem, s. 116.

¹⁰⁴ Odehnal (pozn. 14), s. 49 – 52.

¹⁰⁵ Bukovský (pozn. 31), s. 117 – 119.

8 Sochařská výzdoba poutní cesty

V průběhu 17. století začíná barokní sloh nahlížet na jednotlivé typy umění jinak než předchozí umělecké slohy. Architektura, sochařství a malířství se prolínají a spějí ke své dokonalosti.

V českém a moravském prostředí se mimo zakázky na výstavbu nových barokních sídel objevují také četné objednávky na sochy s náboženskou tematikou. Mezi základní typy církevních objednávek patří boží muka, zastavení, kříže nebo jednotlivé sochy světců a Panny Marie. Tato umělecká díla byla umísťována v krajině jako memorativní památky zázračných událostí a jako připomínka událostí šťastných i tragických.¹⁰⁶

Sochařské památky období baroka patří neodmyslitelně do české krajiny jako samostatné umělecké celky nebo jako součásti architekturu.

V období baroka bylo typické stavět kříže, křížové cesty, sochy Panny Marie a světců přímo na poutních místech nebo okolo poutní cesty, která vedla směrem ke svatyni. Výzdoba poutní cesty měla připomínat poutníkům Kristovo utrpení a upozornit na posvátnost daného místa.

Stejně jako u jiných poutních míst vedla i ke Španělské kapli poutní cesta lemovaná lipovým stromořadím, která byly zkrášlena osmi sochami světců a dvěma kříži z pískovce. Poutní cesta začínala na křižovatce ulice Gen. Hladě vedla kolem kostela Nejsvětější Trojice a končila u Španělské kaple na začátku Císařské silnice.¹⁰⁷

S výstavbou soch se začalo v první čtvrtině 18. století, když se přestavovala dřevěná kaple na kamenný kostelík. Jména autorů soch nejsou dodnes známa. Jediným známým sochařem, který v té době působil v Novém Jičíně byl Josef Petrowicz. Spolu s kameníkem Janem Jankem se podílel na sochařské výzdobě morového sloupu na

¹⁰⁶ Kroupa (pozn. 2), s. 240 – 278.

¹⁰⁷ Gavendová – Koubová – Levá (pozn. 11), s. 99.

náměstí v Novém Jičíně.¹⁰⁸ Josefu Petrowiczovi nebyly doloženy jiné sochařské práce.¹⁰⁹

První socha českého kněze *sv. Jana Nepomuckého* pochází z roku 1727. Jejím donátorem byl novojičínský měšťan Josef Mussiol. V roce 1733 vznikly tři následující sochy na náklady jednotlivých dárců. *Panna Marie Immaculata* zaplacená měšťanem Zigmundem Söllnerem, *socha sv. Anny* pořízená na náklady Anny Legerové a socha apoštola *sv. Jakuba Většího* od darce Jakoba Schindlera. V roce 1751 byla pořízena *socha sv. Antonína Paduánského* z vlastních finančních příspěvků Paula Cripse. Socha *sv. Ignáce z Loyoly* a jeden z *křížů* byly pořízeny novojičínským donátorem Ignácem Schindlerem¹¹⁰ v letech 1749 - 1752. *Druhý kříž* byl pořízen až v roce 1778. V roce 1758 vznikla druhá *socha sv. Jana Nepomuckého* od neznámého donátora. Poslední objednanou sochou byl *sv. Florian*, u kterého není zjištěno datum vzniku ani objednavatel.¹¹¹

V průběhu josefínských reforem zanikly mnohé církevní památky na území Čech, Moravy a Slezska. Zrušení poutního místa se nevyhnulo ani Španělské kapli, která byla uzavřena 16. listopadu 1786. Tímto okamžikem ztratilo poutní místo a poutní cesta svůj význam. Sochařské památky byly rozmístěny po území města. Původní barokní poutní cestu ke Španělské kapli dnes zdobí jen dvě sochy a dva kříže.¹¹²

Následující popis jednotlivých soch vychází z jejich původního umístění od Španělské kaple směrem do centra města.

¹⁰⁸ Roku 1710.

¹⁰⁹ Bohumír Indra, *Vlastivědný sborník okresu Nový Jičín*, 45. svazek, Nový Jičín 1990, s. 36 – 38.

¹¹⁰ Novojičínský měšťan, obchodník se sukrem.

¹¹¹ Jurok (pozn. 9), s. 140 – 142.

¹¹² Hýža (pozn. 4), s. 7.

8.1 Socha sv. Jana Nepomuckého

*Socha sv. Jana Nepomuckého*¹¹³ stála naproti hlavního vstupu do kaple, avšak vlivem nepříznivého počasí se částečně rozpadla. Po akutním restaurátorském zásahu v roce 1969 byla socha i nadále v havarijním stavu, proto je dnes originál umístěn v lapidáriu vlastivědného muzea v Novém Jičíně. Kopie originálu sochy neexistuje.¹¹⁴

U Španělské kaple údajně stála rokoková *socha sv. Jana Nepomuckého* [24] z roku 1758, která se dnes nachází v malém parku u mostu do Hřbitovní ulice.¹¹⁵ Autorem je sochař Jan Michael Scherhauf,¹¹⁶ který použil jako materiál maletínský pískovec.¹¹⁷ Socha prošla restaurátorskou obnovou v ostravské dílně Jakuba Gajdy. Dne 7. června 2010 byla osazena na nynější místo. Na soklu je kartuše s dnes již nečitelným nápisem. Novojičínská socha patří svým ztvárněním a dokonalostí detailu k jedné z nejlepších spodobnění sv. Jana Nepomuckého v Českých zemích.¹¹⁸

8.2 Socha sv. Antonína Paduánského

V blízkosti Španělské kaple stojí, na svém původním místě, *socha sv. Antonína Paduánského*¹¹⁹ postavená po pravé straně ulice K nemocnici [25]. Socha nebyla nikdy přemístěna a to snad díky staré pověsti, která obestírá památku. Sv. Antonín hlídá hroby španělských vojáků, kdo se pokusí násilím sochu přemístit dostane od světce políček. Sv. Antonín nese na pravém předloktí malého Ježíška. Památka byla na přelomu roku 2010 - 2011 restaurována Jakubem

¹¹³ Český zemský patron lodářů, mlynářů.

¹¹⁴ Štěpánková (pozn. 70), s. 6.

¹¹⁵ Jurok (pozn. 9), s. 140.

¹¹⁶ Nepodařilo se zjistit více.

¹¹⁷ Těžil se zde pískovec pro potřeby olomouckých biskupů.

¹¹⁸ Josef Gabzdyl, Město pokračuje v renovacích vzácných soch, *Novojičínský zpravodaj*, 2010, č. 6, 1. 6., s. 3.

¹¹⁹ Portugalský františkán. Patron proti válce.

Gajdou,¹²⁰ který se podílel na renovaci dalších sochařských památek ve městě.¹²¹ Na soklu pod sochou je v nápisové kartuši latinský nápis zmiňující jméno světce a donátora sochy.¹²² Nápis skrývá chronogram 1751.

HONORI
SINGULARIT PATRONI SUI
DIVI ANTONII
STATUIM EREMIT
PAULU CRIPS
DIE 6 NOVEM
Die 6 Novem¹²³

8.3 Socha sv. Ignáce z Loyoly

Druhá socha, která stále stojí na poutní cestě blíže do města, je kopie *sochy sv. Ignáce z Loyoly* [26]. Originál je v lapidáriu vlastivědného muzea v Novém Jičíně [27]. Socha je umístěna na pravé průčelní straně od věže kostela Nejsvětější Trojice. Na soklu sochy je v nápisové kartuši umístěn nápis, který hlásá jméno světce a stavebníka. V nápise se skrývá chronogram udávající rok 1752.¹²⁴

DIVO
IGNACIO LOYOL
SOCIETATIS
LESU PARENTI
ET
PATRONO SUO

¹²⁰ Josef Gabzdyl, Barokní socha se stěhovala k restaurátorovi do Ostravy, *Novojičínský zpravodaj*, 2010, č. 11, 1. 11., s. 5.

¹²¹ Renovoval také morový sloup na Masarykově náměstí.

¹²² Jurok (pozn. 9), s. 140.

¹²³ „K počtě Svého vzácného patrona Svatého Antonína Sochu postavil Paulu Crips Dne 6. listopadu.“

¹²⁴ Jurok (pozn. 9), s. 141.

STATUIM PIE EXSTRUI
IUSSIT
DEVOTISSIMUS CLIENS
IGNATIUS SCHINDLER¹²⁵

8.4 Socha sv. Floriána

*Socha sv. Floriána*¹²⁶ stála původně také u kostela Nejsvětější Trojice. Na počátku 20. století byla vandaly rozbita, a proto byla z místa odstraněna. Originál sochy je dnes umístěn v lapidáriu vlastivědného muzea v Novém Jičíně [28].¹²⁷

8.5 Socha sv. Jakuba Většího

Socha sv. Jakuba Většího,¹²⁸ která stála pod kostelem Nejsvětější Trojice zanikla. Kopie stojí za městem [29]. Tento světec držel v jedné ruce milostný obraz Panny Marie a druhou rukou na něho ukazoval.¹²⁹

8.6 Socha sv. Anny a Panna Marie Immaculaty

Na začátku poutní cesty¹³⁰ stály dvě *sochy sv. Anna* [30] a *Panna Marie Immaculata* [31]¹³¹ a *kříž* z roku 1776. Obě sochy byly po únoru roku 1948 odstraněny. Originál Panny Marie Immaculaty je dnes uložen v lapidáriu vlastivědného muzea v Novém Jičíně.¹³² Socha sv. Anny zanikla.

¹²⁵ „Svatému Ignáci z Loyoly, Tovaryšstva Ježíšova zakladateli a svatému patronovi sochu zbožného zbudovat nechal nejoddanější služebník Ignác Schindler.“

¹²⁶ Jeden ze čtrnácti svatých pomocníků. Patron Hasičů.

¹²⁷ Baláš, *Topografie* (pozn. 34), s. 90 – 92.

¹²⁸ Jeden z dvanácti apoštolů.

¹²⁹ Mičková (pozn. 7), s. 41.

¹³⁰ Dnes ulice Gen. Hald'ů.

¹³¹ Panna Maria byla jakožto jediný člověk přivezena na svět bez prvotního hříchu.

¹³² Jurok (pozn. 9), s. 141.

8.7 První kříž

Křížů bylo v Novém Jičíně od doby baroka mnoho. První se stavěly již v 17. století. Jejich svěcení byla vždy velká událost. Kříže nebyly jen kamenné, ale také dřevěné s plechovou stříškou.¹³³

Vedle Španělské kaple stál kamenný *kříž* s figurou Ježíše Krista, který byl později přemístěn na bývalý hřbitov u kostela Nejsvětější Trojice [32]. Kříž je původní. Památka prošla v roce 2010 renovací v ostravské restaurátorské dílně Jakuba Gajdy. Na soklu kříže je latinský nápis s chronogramem 1749.¹³⁴

VERO
HONORI
ATQUE ADORATIONI
JESU CHRISTI, HANC
EFFIGIEM EXSTRUXIT
EX PECULIARI VOTO IGNATIUS
SCHINDLER TINCTOR ISATIDIUS
ET CIVIS NEOTITSCHINENSIS
DIE 28. MENSIS IULII¹³⁵

8.8 Druhý kříž

Druhý kříž s figurou Ježíše Krista [33] stál spolu se sochami *sv. Anny* a *Panny Marie Immaculaty* na prostranství uprostřed Kurýrního náměstí [34]. V těchto místech byl začátek poutní cesty. Kříž zde byl přemístěn z blízkosti Španělské kaple ve dvacátých letech 19. století. V druhé polovině 20. století byl přemístěn k farní baště. Na soklu

¹³³ Ibidem.

¹³⁴ Jurok (pozn. 9), s. 141.

¹³⁵ „K opravdové poctě a uctění Ježíše Krista, tuto sochu zbudoval z vlastního přání Ignác Schindler, barvíř a občan novojičínský, dne 28. měsíce června.“

kříže v nápisové kartuši je latinský nápis, který vybízí poutníky k zamyšlení. Nápis obsahuje chronogram 1776.¹³⁶

SISTE
VIATOR APUD
CRUCEM TUE
SALUTIS¹³⁷

Téměř žádná socha světce se doposud nevrátila na své původní místo k poutní cestě Španělské kaple. Vlivem nepříznivého počasí, nedostatečnou péčí a použitím nekvalitního materiálu se originály nedochovaly v dostatečně dobrém stavu. Je škoda že došlo k takové ztrátě památek, které tvořily součást poutního místa a dodávaly velkou spiritualitu poutní cesty.¹³⁸

Postupně se podařilo restaurovat sochu sv. Antonína Paduánského a pořídit kopii sv. Ignáce z Loyoly. Do budoucna se prozatím nepočítá s dalšími sochařskými příspěvky na poutní cestě.¹³⁹

¹³⁶ Jurok (pozn. 9), s. 141.

¹³⁷ „Zastav se, poutníče u kříže své spásy.“

¹³⁸ Jurok (pozn. 9), s. 142.

¹³⁹ Ibidem, s. 143.

9 Barokní mobiliář Španělské kaple

Španělská kaple byla v průběhu své historie opakovaně vylepšována a doplňována různým mobiliářem v rozmezí desítek let. Vysoká vlhkost místa zapříčinila neustálou výměnu starého mobiliáře za nový. Zcela původní barokní mobiliář se až na pár kusů nedochoval.¹⁴⁰

Mobiliář můžeme rozlišit slohově na barokní, který sloužil kapli před uzavřením v roce 1786, novější z 30. let 19. století a pozdější z počátku 20. století. Odhaduje se, že veškerý dochovaný mobiliář před opravou v roce 1995 byl pořízen na přelomu 19. a 20. století.¹⁴¹

Na základě generální opravy kaple v roce 1995 požádali zástupci ŘFÚ v Novém Jičíně o umělecko-historický posudek k mobiliáři Španělské kaple. Posudek vypracoval Prof. PhDr. Miloslav Pojsl na jehož základě byl dosavadní mobiliář pořízen na konci 19. století a nemá tak vysokou uměleckou hodnotu. Rovněž doporučil kusy napadené vlhkostí a houbou odstranit, neboť svojí chatrností ohrožovaly návštěvníky kaple. Dále navrhl ponechat hodnotnější části původního mobiliáře a po důkladném restaurování je znovu nainstalovat v kapli.¹⁴²

K umělecko-historickému posouzení mobiliáře Prof. Pojsla se vyjádřili odborníci z NPÚ v Ostravě. Zástupce památkové péče PhDr. Antonín Grůza trval na tom, aby dosavadní soubor mobiliáře nebyl za každou cenu narušen v duchu jakéhosi „očistění“.¹⁴³

Na základě obou vyjádření zajistila Novojičínská farnost odborný dohled nad demontáží mobiliáře. Cenné a kvalitní kusy byly po očištění a restaurování navraceny do kaple. Části mobiliáře, které již nešlo zachránit byly odřezány a spáleny. Z hlediska financí, které

¹⁴⁰ Hýža (pozn. 4), s. 3.

¹⁴¹ Antonín Grůza, *Vyjádření k mobiliáře Španělské kaple v Novém Jičíně* (nálezová zpráva), NPÚ Ostrava 1995, s. 3.

¹⁴² Mičková (pozn. 7), s. 28.

¹⁴³ Grůza (pozn. 141), s. 3 – 4.

měla farnost k dispozici, nebylo únosné restaurovat méně cenné kusy.¹⁴⁴

Do kaple se vrátil jediný původní kus barokního mobiliáře – oltářní obraz Panny Marie Bolestné. Dochovaná barokní kazatelna je dnes v kostela sv. Jakuba v Libhošti.

9.1 Milostný obraz Panny Marie Bolestné

Mariánský kult získal význačné postavení v době baroka a zásluhou jezuitů se rychle rozšířil po Českých zemích. Poutní místa zasvěcená Panně Marie byla sice hojně rozšířená již ve středověku, avšak po bitvě na Bílé Hoře nabyl kult na nesmírné důležitosti. V průběhu třicetileté války se lidé nejraději obraceli k Panně Marii, která trpěla nad ztrátou syna, stejně jako rodiče jenž přišli v hrůze války o milovanou dítě. Církev brzy pochopila, že prostřednictvím ženy jako matky snadno ovlivní duše lidí. Proces, který vyústil ve víry v Pannu Marii, byl pozvolný a nenásilný, završený milovaným kultem Matky Boží.¹⁴⁵

Španělská kaple byla zasvěcená Panně Marii Bolestné jejíž oltářní obraz pro kapli namaloval novojičínský malíř Augustin Bernard Heidenreich v roce 1693 [35]. Obraz byl původně umístěn na oltáři v dřevěné kapli, po její přestavbě byl přenesen na původní místo, avšak již do zděné kaple.¹⁴⁶

Vznik Španělské kaple je spojen s oběťmi španělských vojáků a bolestí novojičínských obyvatel. Námět a název obrazu je symbolickým vyjádřením tehdejších událostí.

V barokní době se malířská tvorba rozvíjela v technice fresky nebo v technice závěsného obrazu – hlavně církevní i světská témata. Nejčastěji zobrazované jsou náboženské alegorie, historické scény nebo světci.

¹⁴⁴ Mičková (pozn. 7), s. 29.

¹⁴⁵ Kroupa (pozn. 2), s. 67 – 105.

¹⁴⁶ Baláš, *Kulturní místopis* (pozn. 6), s. 137.

Nový Jičín nemá mnoho kvalitních malířských památek. Z období gotiky a renesance se nedochovaly žádné hodnotné malířské památky. Jediné významné malířské dílo z přelomu manýrismu a baroka je dnes součástí expozice mapující historie města. Obraz *Potrestání nespravedlivého soudce* je dobrou ukázkou holandského malířství kolem roku 1600.

K rozvoji malířství přispělo až období baroka v 2. polovině 17. století, kdy ve městě převažovaly hlavně církevní objednávky na obrazy s náboženskou tematikou. Kvalitní malířské práce vznikly v okruhu dvou novojičínských rodin Heidenreichů a Kochů.¹⁴⁷ Kochovi byla starší rodina, jejíž tři členové pracovali v oboru církevní malby a malovali obrazy pro farní kostel Nanebevzetí Panny Marie.¹⁴⁸ Nejstarší byl Melchior Koch připomínaný již v roce 1587. Jeho syn Matěj Koch (1607 – 1661) byl člen novojičínského malířského cechu. Nejmladším z této rodiny, současník Heidenreichů, byl Bedřich Koch (1632 – 1684).¹⁴⁹ Nejvýznamnější z této rodiny byl Matěj (1664 – 1725), který zhotovil několik objednávek pro farní kostel.¹⁵⁰

Na Kochovy navázali otec a syn Heidenreichovi. Augustin Bernard Heidenreich (1664 – 1713) se narodil v Novém Jičíně. Byl synem měšťana a pekařského mistra Jana Heidenreicha. Malířství se naučil v dílně Bedřicha Kocha. Po smrti Kocha si Heidenreich zřizuje vlastní dílnu. Dvakrát se oženil, z prvního manželství měl čtyři děti, z nichž přežil nejstarší syn Jan Augustin. Augustin Bernard pracoval v 17. století pro různé kostely ve městě a okolí. Byl známý jako dobrý malíř oltářních obrazů. Pro farní kostel Nanebevzetí Panny Marie namaloval obraz *Klanění tří králů* z roku 1684. Později dostal zakázku od novojičínského měšťana Gottfrieda Kecka¹⁵¹ na hlavní oltářní obraz

¹⁴⁷ Otto (pozn. 5), s. 82.

¹⁴⁸ Ústřední chrám ve městě od 16. století.

¹⁴⁹ Baláš, *Kulturní místopis* (pozn. 6), s. 137.

¹⁵⁰ Otto (pozn. 5), s. 82.

¹⁵¹ Novojičínský měšťan, který bydlel ve městě v letech 1692 – 1704.

Panny Marie Bolestné ve Španělské kapli. Obraz je signován rokem 1693, ale do kaple byl umístěn až roku 1698. Bernard Heidenreich maloval ve stylu raného baroka.¹⁵²

Augustin Jan Heidenreich (1689 – 1735) narozen v Novém Jičíně byl syn Augustina Bernarda. Stejně jako jeho otec maloval církevní obrazy pro různé kostely na východní Moravě. V Novém Jičíně založil malířskou dílnu,¹⁵³ ve které vyškolil několik malířů jako fulneckého malíře Eliáše Herberta, Václava Neyssera¹⁵⁴ nebo Ferdinanda Havránka,¹⁵⁵ kteří se zabývali rovněž malbou kostelních obrazů.¹⁵⁶ Augustin Jan byl typickým odchovancem vrcholně barokní malby.

Obrazy Augustina Bernarda Heidenreicha a jeho syna Augustina Jana Heidenreicha byly již na vyšší malířské úrovni než plátna Kochů. Heidenreichovi byli zkušení kreslíři, kteří pracovali důkladněji a umělečtěji s výrazem tváře a celkovým vzhledem zobrazované postavy.¹⁵⁷

Oltářní obraz *Panny Marie Bolestné* byl umístěn v kapli do roku 1786,¹⁵⁸ poté byl přenesen do farního kostela Nanebevzetí Panny Marie. Nejdříve visel nad hlavním oltářem, později na boční straně nad vchodem do kaple sv. Justina. Do Španělské kaple se obraz vrátil po více jak sto letech 4. července 1902. stával nejdříve v presbytáři vpravo od oltáře na epištolní straně. Na přání věřících byl přenesen na hlavní oltář.¹⁵⁹

Obraz *Panny Marie Bolestné* visí v presbytáři Španělské kaple na dřevěném pilonu. Vpravo dole v rohu obrazu je Heidenreichova signatura:

¹⁵² Baláš, *Kulturní místopis* (pozn. 6), s. 137.

¹⁵³ V letech 1714 – 1735.

¹⁵⁴ Novojičinský mědirytec a malíř. Ve strahovské knihovně se dochovalo jeho 12 rytin ze života sv. Norberta.

¹⁵⁵ Autor oltářního obrazu v na Horní Bečvě.

¹⁵⁶ Baláš, *Kulturní místopis* (pozn. 6), s. 138.

¹⁵⁷ Otto (pozn. 5), s. 82.

¹⁵⁸ Z důvodů Josefských reforem byla Španělka roku 1786 uzavřena a barokní mobiliář byl rozvezen do okolních kostelů.

¹⁵⁹ Otto (pozn. 5), s. 82.

AB Heydenreich Pinx
GODEFRIDUS KECK 1693¹⁶⁰

Obecnou charakteristikou obrazu je barokní dynamičnost a temnosvit s prudkým střídáním světla a stínu. Funguje zde silná malířská složka na úkor kresby.

Plátno zobrazuje dramatickou pietu s mrtvým Kristem na Klíně Panny Marie. Po stranách dole v rozích jsou klečící a nahoře vznášející se andělé. Nejvíce světla vyzařuje hlava, pravá ruka matky, mrtvé tělo a končetiny Kristovy, které tvoří diagonály jako hlavní kompoziční výstavbu obrazu. Po stranách klečí figury andělů, které líbají ruce Krista. Hlavy andělů a Panny Marie vytvářejí pyramidální kompozici obrazu. V temnosvitném pozadí vystupuje kříž. Z tmavých horních rohů jemně prosvítají těla drobných andělíčků.

Dílo je velmi expresivní. Svým výrazem upoutají tváře všech postav na obraze. V silném psychickém pohnutí vyjadřují žal nad smrtí syna – spasitele. Výrazně odlišná je barevnost živého těla Panny Marie a mrtvého těla Krista. Silný až divadelní účinek vytvářejí krvavé rány po ukřižování na rukou a nohou, jež vyvolávají soucit nad celým výjevem. Tajemný účinek celého výjevu dotvářejí křivky obličejů obou andělů stojících na zemi kolem Krista. Hlavy Panny Marie a Ježíše Krista tvoří centrální dění na obraze a jsou k sobě v protikladné poloze. Na jedné straně živý a bolestný výraz Panny Marie, na straně druhé klidný a již smrtelný výraz Krista.

Celkový dojem z novozákonního výjevu působí na diváka spirituálním až nadpozemským dojmem. Svojí dramatičností a výraznou barevností dosahuje maximálního psychologického účinku, kterým ohromí příchozí poutníky.¹⁶¹

¹⁶⁰ „AB Heidenreich malíř, Godfired Keck 1693“

¹⁶¹ Bohumír Indra, *Vlastivědný sborník okresu Nový Jičín*, 20. svazek, Nový Jičín 1980, s. 32 – 34.

V roce 1841 namaloval známý novojičínský malíř Antonín Berger (1793 – 1867) kopii obrazu *Panny Marie Bolestné* [36],¹⁶² která byla posléze umístěna do Španělské kaple.¹⁶³ Zajímavostí je, že zde autor, v dolní části zobrazil výjev z bitvy u Nového Jičína z roku 1621. Vpravo je vypálení města a vlevo sedm prchajících jezdců. Nic takového na originále nenajdeme. Zřejmě na Bergera působila obecná záliba společnosti 19. století v historii, což je opakem k barokní společnosti zdůrazňující náboženskou složku. Můžeme se jen domnívat proč A.B. Heidenreich nezobrazil na svém oltářním obraze důležitou historickou událost, která podnítila vznik Španělské kaple. Stejný historický výjev zkrášloval průčelí kaple ještě na počátku 19. století.¹⁶⁴ Zřejmě běžným odstraněním nebo krádeží zmizel z průčelí kaple. V první čtvrtině 19. století vznikla kresba Františka Kledenského (1766 – 1853)¹⁶⁵ jako parafráze na barokní mědirytinu. Kresba je rozdělena na dva plány. V popředí se odehrává v oblacích dýmu strašlivá bitva a v pozadí je pohled na Nový Jičín již v přestavbě z 19. století.¹⁶⁶

9.2 Barokní kazatelna Španělské kaple

V kostele sv. Jakuba v obci Libhošť nedaleko Nového Jičína se nachází barokní kazatelna, která měla své původní místo ve Španělské kapli.

Malý kostelík v Libhošti byl od středověku dřevěnou stavbou náležící štramberskému panství. Dlouhou dobu vedl kostelík řád Českých Bratří. Roku 1624 jezuité vypudili posledního kacírského pastora a kostel se stal katolickým. Na kamennou přestavbu si kostel počkal až do roku 1776, kdy byl zasvěcen sv. Jakubu. Nově zbudovaný svatostánek získal značnou část svého vybavení zakoupením věcí

¹⁶² Náhrada za originál, který byl v té době ve farním kostele.

¹⁶³ Baláš, *Kulturní místopis* (pozn. 6), s. 138.

¹⁶⁴ Výjev byl vytvořen technikou mědirytu na podélné desce.

¹⁶⁵ Amatérský malíř vedut a významných staveb Kravařska.

¹⁶⁶ Baláš, *Topografie* (pozn. 34), s. 85.

z okolních kostelů. Monstrance byla dána z novojičínského farního kostela, boční oltáře byly zakoupeny z farního kostela Narození Panny Marie v Příboře. V roce 1786 do Libhošťského kostela přibyla rokoková kazatelna ze Španělské kaple v Novém Jičíně.¹⁶⁷

Barokní kazatelna byla do kostela sv. Jakuba přestěhována po uzavření Španělské kaple v roce 1786. Jejím umělecko-historickým rozbořem se doposud nikdo nezabýval, proto je nemírně obtížné zjistit autora, historii a stáří objektu. Pravděpodobně byla pro Španělskou kapli vyrobena až po rozsáhlé přestavbě areálu v letech 1744 – 1764.¹⁶⁸

Bohatě vyřezávaná rokoková kazatelna [37] je umístěna na evangelijní straně na stěně u paty půlkruhového vítězného oblouku, který dělí hlavní loď od presbytáře. Řečiště vede uvnitř zdi.¹⁶⁹

Dřevěná kazatelna má konvexně-konkávní zvlňený plášť. Její plocha je členěna třemi tmavými římsami, čtveřicí pilastrů, kartušemi a figurální sochařskou výzdobou.

Ve spodní partii se nachází tmavá konzola zdobená pozlacenými rokokovými motivy festonů a velkých květů slunečnic. Na čelní straně je konzole zdobena rouškou zatočenou do voluty. Nad konzolí je římsa, na kterou dosedá světlejší prohnutý plášť zdobený pilastry s mřížkovou nebo rokajovou kartuší a volutovými hlavicemi. Mezi pilastry jsou na obou stranách kazatelny kartuše s rokajem. Na čelní straně pláště [38] je na římsce umístěna velká pozlacená mušle. Nad mušlí je boltcová kartuše velká na šířku pláště. Uvnitř uprostřed je vypouklá nápisová kartuš s heslem „*Učte všechny národy*“. Na spodních volutách pilastrů sedí čtyři polychromované dřevěné figury evangelistů. Postavy jsou oproštěny od dramatických gest, detailně vyřezány v obličejích a šatě. Dva evangelisté jsou bez svých zvířecích symbolů a dva symboly mají. Z čelního pohledu sedí zleva Lukáš, Jan,

¹⁶⁷ Severa (pozn. 3), s. 243 – 245.

¹⁶⁸ Jurok (pozn. 9), s. 140.

¹⁶⁹ Schody.

Marek a Matouš. Lukáš je bez atributu v hnědě modrém rouchu s pozvednutou pravicí, v levici drží evangelium. Jan je rovněž bez atributu, bezvousý v modro červeném šatě s pozvednutou pravicí, v levici drží evangelium. Pod pozvednutými údy obou evangelistů stály ztracené figury býka a orla. Marek má pod napřaženou pravicí symbol lva, v levici drží evangelium. Postava je oblečena do modro červeného roucha. Matouš, v šedohnědém šatu, drží v obou rukách evangelium a zprava se jej dotýká postava člověka bíle oděna. Spodní část kazatelny je završena tmavou římsou.

Kamenný vstup na balkón kazatelny je završen přímým obloukem. Po stranách ho lemují dva polychromovaní andělci sedící na velkých stříbrných volutách. Dvojice přidržuje v rukou dřevěný rudý závěs, kterým symbolicky odkrývá vstup pro kněze. Nad vstupem je řemeslně zpracovaný zlatý lem závěsu. Kazatelnu završuje baldachýn lemovaný výraznou konvex-konkávě prohnutou tmavou římsou, kterou zdobí hlavičky čtyř andílků po obvodu. Vespod baldachýnu je na modrém pozadí holubice Ducha Svatého. Baldachýn je završen čtyřmi segmenty, uprostřed s nápisovou kartuší a postavou sv. Pavla.

10 Význam Španělské kaple v současnosti

V současné době slouží kaple církevním a kulturním účelům. Konají se zde pravidelné nedělní bohoslužby, tradiční koncerty a setkávání věřících o Vánocích u velkého pohyblivého betlému.

V roce 1996 uspořádalo vlastivědné muzeum v Novém Jičíně výstavu, kterou připomnělo událost z roku 1621 a osudy pochovaných španělských vojáků na místě Španělské kaple. Zahájení výstavy se zúčastnili zástupci Velvyslanectví Španělského království v Praze. Při této příležitosti byla vydána brožurka popisující bitvu u Nového Jičína. V rámci kaple se konaly i jiné kulturní události.¹⁷⁰

Duchovní prostor barokní kaple velmi často oživily koncerty vážné hudby, na kterých zazněla díla Johanna Sebastiana Bacha, Wolfganga Amadea Mozarta nebo Josefa Haydna. Tradiční adventní koncerty se pořádají od 60. let 20. století v čele s Vánoční mší Jana Jakuba Ryby. Již mnohokrát koncerty probíhaly v podání novojičínského pěveckého sboru Ondráš.

V průběhu roku se konají pravidelné bohoslužby. Účast na bohoslužbách byla hojná za totalitního režimu a nezanikla ani po Sametové revoluci. Od roku 1999 celebrují bohoslužby kněží z farního kostela pouze v neděli. Na Štědrý den probíhá mše pozdě odpoledne, půlnoční mše se již nekoná.¹⁷¹

Španělská kaple měla na rozdíl od jiných církevních památek v naší zemi velké štěstí. Bez většího poškození přečkala totalitní režim a v moderní době nebyla nikdy trvale uzavřena. Dodnes je využívána ke svému původnímu účelu, a proto můžeme s potěšením konstatovat, že kaple stále žije a dýchá duchovním životem.

¹⁷⁰ Zezulčík (pozn. 10), s. 2.

¹⁷¹ Jurok (pozn. 9), s. 143.

Závěr

Nejdůležitější přínos, který považuji ve své práci za primární, je detailní stavebně historický popis Španělské kaple. Na základě prostudovaných vedut z 18. století jsem popsal stavební vývoj kaple, který se značně měnil po jednotlivých přestavbách. Po intenzivním pátrání jsem objevil důležitou součást původního vybavení kaple jakou je rokoková kazatelna v Libhošti blízko Nového Jičína. Prozatím zůstává nevyřešená otázka autorství soch světců stojících při bývalé poutní cestě ke kapli.

S vyhledáváním literatury a jiných materiálů k tématu jsem neměl vážnější problémy. Na všech odborných pracovištích, které jsem navštívil, byli zaměstnanci velmi vstřícní a vyhověli mi ve všech ohledech.

Cíl moji práce byla rekonstrukce původního barokního vzhledu Španělské kaple a kompletní rozbor památky, který může sloužit jako materiál k vypracování standardního stavebně historického průzkumu.

Prameny

- SOA Nový Jičín, archiv města Nového Jičína – (Inventáře a katalogy), Josef Lankočí, *Prozatimní inventární seznam 1624 – 1958*, ŘFÚ Nový Jičín 1969, s. 2 – 3.
- SOA Nový Jičín, archiv města Nového Jičína – (Topografie kostelů), Gregor Wolný, *Kirchliche Topographie von Möhren*, Brno 1859, s. 137 – 141.
- Romana Rosová – Lucie Augustinková, *Kaple Bolestné P. Marie v Novém Jičíně tzv. Španělská kaple – hlavní průčelí* (nálezová zpráva), NPÚ Ostrava 2005.
- Antonín Grůza, *Vyjádření k mobiliáři ve Španělské kapli v Novém Jičíně* (nálezová zpráva), NPÚ Ostrava 1996.
- Ústřední seznam kulturních památek ČR, Evidenční list nemovité kulturní památky, pořadové číslo: 26152/8-2081. NPÚ Ostrava.
- Ústřední seznam kulturních památek ČR, Doplnkový list kulturní památky, pořadové číslo: 26152/8-2081. NPÚ Ostrava.

Použitá literatura (abecedně)

- Miloslav Baláš, *Topografie Nového Jičína v 16. – 17. století*, Nový Jičín 2008.
- Miloslav Baláš, *Kulturní místopis Novojičínska*, Nový Jičín 1967.
- Jan Bukovský, *Loretánské kaple v Čechách a na Moravě*, Praha 2000.
- Jiří Burian, *Baroko v Čechách a na Moravě*, Praha 1993.
- Ivana Čornejová, *Tovaryšstvo Ježíšovo. Jezuité v Čechách*, Praha 1995.
- Josef Gabzdyl, Barokní socha se stěhovala k restaurátorovi do Ostravy, *Novojičínský zpravodaj*, 2010, č. 11., 1. 11.
- Josef Gabzdyl, Město pokračuje v renovacích vzácných soch, *Novojičínský zpravodaj*, 2010, č. 6., 1. 6.
- Marcela Gavendová – Marta Koubová – Pavla Levá, *Kulturní památky okresu Nový Jičín*, Nový Jičín 1996.
- Jaroslav Herout, *Staletí kolem nás*, Praha – Litomyšl 2002.
- Bohumil Hýža, *Kronika Španělského kostela* (rukopis), ŘFÚ Nový Jičín 1947.
- Karel Chobot, *Vlastivědný sborník okresu Nový Jičín, 49 svazek*, Ostrava 1967.
- Karel Chobot - Tomáš Baletka, *Okres Nový Jičín, místopis obcí, 2. svazek*, Nový Jičín 1998.
- Bohumír Indra, *Vlastivědný sborník okresu Nový Jičín, 20. svazek*, Nový Jičín 1980.
- Bohumír Indra, *Vlastivědný sborník okresu Nový Jičín, 45. svazek*, Nový Jičín 1990.
- Clemens Jöckle, *Slavná poutní místa. 100 nejslavnějších poutních míst v Evropě*, Praha 1997.
- Jiří Jurok, *Nový Jičín*, Nový Jičín 2011.
- J. Košnář, *Poutnická místa a památné svatyně v Čechách*, Praha 1909.
- Helena Koutecká, *Stručný místopis mariánské úcty v Čechách a na Moravě*, Praha 2010.
- Jiří Kroupa (ed.), *V zrcadle stínů. Morava v době baroka 1670 – 1790*, Brno 2003.

- Ivo Krsek – Zdeněk Kudělka – Miloš Stehlík – Josef Válka, *Umění baroka na Moravě a ve Slezsku*, Praha 1996.
- Ludmila Mičková, *Španělská kaple v Novém Jičíně* (magisterská diplomová práce), Olomouc 2000.
- Ivan Motýl, Trpné připomínky Švédů, *Mladá Fronta DNES*, 2001.
- František Odehnal, *Poutní místa Moravy a Slezska*, Brno 2004.
- Karel Otto, *Čtení o Novém Jičíně*, Nový Jičín 1963.
- Jan Royt, *Obraz a kult v Čechách 17. a 18. století*, Praha 2011.
- Bohumil Samek, *Umělecké památky Moravy a Slezska, 2. svazek (J/N)*, Praha 1999.
- Václav Severa, *Vlastivěda moravská, II. místopis, Novojičínský okres, II. část*, Brno 1933.
- Jindřich Schulz (red.), *Dějiny Olomouce 1.*, Olomouc 2009.
- Robert Schünke, *Neutitschein und seine Priester*, Neutitschein 1920.
- P. Augustin Siewehr, *Das gadenvolle, Velper-Bild sogenannten „Spanischen Kapelle zu Neutitschein*, Neutitschein 1903.
- Daniela Štěpánková, *Španělská kaple v Novém Jičíně* (seminární práce), Nový Jičín 2009.
- Prokop Toman, *Nový slovník československých výtvarných umělců, 1. svazek (A/K)*, Praha 1947.
- Prokop Zapletal, *Moravské Kravařsko*, Příbor 1898.
- Jaroslav Zezulčík, *Nový Jičín*, Nový Jičín 1996.
- Jaroslav Zezulčík, *Zpráva o strašné řeži*, Nový Jičín 1996.
- Jaroslav Zezulčík, *Nový Jičín historický a současný*, Nový Jičín 2004.

Použitá Literatura (chronologicky)

- Prokop Zapletal, *Moravské Kravařsko*, Příbor 1898.
- P. Augustin Siewehr, *Das gadenvolle, Velper-Bild sogenannten „Spanischen Kapelle zu Neutitschein*, Neutitschein 1903.
- J. Košnář, *Poutnická místa a památné svatyně v Čechách*, Praha 1909.
- Robert Schünke, *Neutitschein und seine Priester*, Neutitschein 1920.
- Václav Severa, *Vlastivěda moravská, II. místopis, Novojičínský okres, II. část*, Brno 1933.
- Prokop Toman, *Nový slovník československých výtvarných umělců, 1. svazek (A/K)*, Praha 1947.
- Bohumil Hýža, *Kronika Španělského kostela* (rukopis), ŘFÚ Nový Jičín 1947.
- Karel Otto, *Čtení o Novém Jičíně*, Nový Jičín 1963.
- Miloslav Baláš, *Kulturní místopis Novojičínska*, Nový Jičín 1967.
- Karel Chobot, *Vlastivědný sborník okresu Nový Jičín, 49 svazek*, Ostrava 1967.
- Bohumír Indra, *Vlastivědný sborník okresu Nový Jičín, 20. svazek*, Nový Jičín 1980.
- Bohumír Indra, *Vlastivědný sborník okresu Nový Jičín, 45. svazek*, , Nový Jičín 1990.
- Jiří Burian, *Baroko v Čechách a na Moravě*, Praha 1993.
- Ivana Čornejová, *Tovaryšstvo Ježíšovo. Jezuité v Čechách*, Praha 1995.
- Marcela Gavendová – Marta Koubová – Pavla Levá, *Kulturní památky okresu Nový Jičín*, Nový Jičín 1996.
- Ivo Krsek – Zdeněk Kudělka – Miloš Stehlík – Josef Válka, *Umění baroka na Moravě a ve Slezsku*, Praha 1996.
- Jaroslav Zezulčík, *Nový Jičín*, Nový Jičín 1996.
- Jaroslav Zezulčík, *Zpráva o strašné řeži*, Nový Jičín 1996.
- Clemens Jöckle, *Slavná poutní místa. 100 nejslavnějších poutních míst v Evropě*, Praha 1997.

- Karel Chobot - Tomáš Baletka, *Okres Nový Jičín, místopis obcí, 2. svazek*, Nový Jičín 1998.
- Bohumil Samek, *Umělecké památky Moravy a Slezska, 2. svazek (J/N)*, Praha 1999.
- Jan Bukovský, *Loretánské kaple v Čechách a na Moravě*, Praha 2000.
- Ludmila Mičková, *Španělská kaple v Novém Jičíně* (magisterská diplomová práce), Olomouc 2000.
- Ivan Motýl, Trpné připomínky Švédů, *Mladá Fronta DNES*, 2001.
- Jaroslav Herout, *Staletí kolem nás*, Praha – Litomyšl 2002.
- Jiří Kroupa (ed.), *V zrcadle stínů. Morava v době baroka 1670 – 1790*, Brno 2003.
- Jaroslav Zezulčík, *Nový Jičín historický a současný*, Nový Jičín 2004.
- František Odehnal, *Poutní místa Moravy a Slezska*, Brno 2004.
- Miloslav Baláš, *Topografie Nového Jičína v 16. – 17. století*, Nový Jičín 2008.
- Daniela Štěpánková, *Španělská kaple v Novém Jičíně* (seminární práce), Nový Jičín 2009.
- Jindřich Schulz (red.), *Dějiny Olomouce 1.*, Olomouc 2009.
- Josef Gabzdyl, Barokní socha se stěhovala k restaurátorovi do Ostravy, *Novojičínský zpravodaj*, 2010, č. 11., 1. 11.
- Josef Gabzdyl, Město pokračuje v renovacích vzácných soch, *Novojičínský zpravodaj*, 2010, č. 6., 1. 6.
- Helena Koutecká, *Stručný místopis mariánské úcty v Čechách a na Moravě*, Praha 2010.
- Jan Royt, *Obraz a kult v Čechách 17. a 18. století*, Praha 2011.
- Jiří Jurok, *Nový Jičín*, Nový Jičín 2011.

Elektronické zdroje

- <http://cs.wikipedia.org/wiki/Luter%C3%A1nstv%C3%AD>
- informace staženy dne 5. 4. 2011.
- <http://zivotopisyonline.cz/friedrich-v-falcky-1681596-29111632-zimni-kral/>
- informace staženy dne 7. 4. 2011.
- http://www.cojeco.cz/index.php?id_desc=93902&s_lang=2&detail=1&title=%8Aalomoun%F9v%20chr%E1m
- informace staženy dne 18. 4. 2011.
- <http://www.outdoorguide.cz/historie-map-a-cestovani-2-502.html>
- informace staženy dne 24. 4. 2011.
- <http://dom-olomouc.webnode.cz/historie-katedraly/historie-katedraly/>
- informace staženy dne 1. 5. 2011.
- <http://leccos.com/index.php/clanky/tencalla-.giovanni-pietro>
- informace staženy dne 25. 5. 2011.
- <http://www.hrady.cz/?OID=5240>
- informace staženy dne 5. 6. 2011.

Summary

The Spanish Chapel was built as a commemoration of Spanish soldiers who fought at the battle by the town of Novy Jicin on 24 July 1621. The bodies of killed soldiers were buried into three shafts with a wooden crucifix erected on the top. There was a wooden field Chapel built on the location of the bury devoted to Our Lady of Sorrows. The chapel became a pilgrimage place during the 17th century primarily due to the painting of Our Lady of Sorrows by famous artist Augustin Bernard Heidenreich. Due to the increasing number of pilgrims, the chapel's capacity started to be insufficient hence it was rebuilt during 1724 - 1726 to a bigger stone bulding.

However, the principal changes of the Chapel became during 1744 - 1764 where an arcade was added and circinate Chapel around the perimeter. The Spanish Chapel was linked to the town by a pilgrimage path decorated by ten reliefs of saints and a sand-stone crucifix. During following years, there was an increased interest in pilgrimages to the Chapel, which were subsequently terminated due to the enclosure of pilgrimage area in 1786. The building lost its sacral purpose and was modified to the storage of barleycorn and salt.

In 1834 Novy Jicin's native František Xaver Mech bought the Chapel and gave the Chapel its purpose back. In the half of 19th century the whole area of Spanish Chapel gained its new-romanic appearance and a high tower was built. Unavoidable reconstruction from the 20th century has not caused any damage into its architecture and has left its original appearance. Nowadays, the Spanish Chapel has both church and cultural purposes.

Anotace

Jméno a příjmení:	Martin Vlček
Katedra:	Dějiny umění
Vedoucí práce:	Mgr. Martin Pavlíček, Ph.D.
Rok obhajoby:	2011
Název práce:	Španělská kaple Panny Marie Bolestné v Novém Jičíně
Název v angličtině:	The Spanish Chapel of Our Lady of Sorrows in Nový Jičín
Anotace práce:	Práce přibližuje původní barokní vzhled Španělské kaple Panny Marie Bolestné v Novém Jičíně s mobiliářem a sakrální sochařskou výzdobou.
Klíčová slova:	Španělská kaple, socha, mobiliář
Anotace v angličtině:	This work puts near the original baroque appearance of the Spanish Chapel of Our Lady of Sorrows in Novy Jicin with furniture and religious sculptures.
Klíčová slova v angličtině:	The Spanish Chapel, statue, furniture.
Přílohy vázané v práci:	Obrazová příloha (15 stran)
Rozsah práce:	60 stran
Jazyk práce:	Český

Seznam vyobrazení

1. Veduta Nového Jičína 1729 – olej, dřevo. Foto: Radek Polách, 2010
2. Veduta Nového Jičína 1729 – reprodukce. Tisk: Endersova umělecká tiskárna Nový Jičín, 19. stol. Foto: Radek Polách, 2010
3. Jan Ignác Czapek - Veduta Nového Jičína 1744 – Španělské kaple (detail), olej, dřevo. Foto: Radek Polách, 2010
4. Georg Nawarky – půdorys Španělské kaple a areálu– 19. stol. Foto: Martin Vlček, 2011
5. Španělská kaple – půdorys Španělské kaple. Foto: Martin Vlček, 2010
6. Španělská kaple – ohradní zeď. Foto: Martin Vlček, 2011
7. Španělská kaple – pozůstatek kaple sv. Josefa. Foto: Martin Vlček, 2011
8. Španělská kaple – pozůstatek kaple sv. Josefa, zahrada. Foto: Martin Vlček, 2011
9. Španělská kaple – ohradní zeď, zahrada. Foto: Martin Vlček, 2011
10. Španělská kaple – pohled od severu. Foto: Martin Vlček, 2011
11. Španělská kaple – pohled z jihu. Foto: Martin Vlček, 2011
12. Španělská kaple – hlavní průčelí. Foto: Martin Vlček, 2011
13. Španělská kaple – evangelijní strana. Foto: Martin Vlček, 2011
14. Španělská kaple – hodinová věž. Foto: Martin Vlček, 2011
15. Španělská kaple – hlavní loď, hud. kruchta. Foto: Martin Vlček, 2011
16. Španělská kaple – sv. Šebestián, 18. stol., polychromie, dřevo. Foto: Martin Vlček, 2011
17. Španělská kaple – sv. Florián, 18. stol., polychromie, dřevo. Foto: Martin Vlček, 2011
18. Španělská kaple – klenba lodi. Foto: Martin Vlček, 2011
19. Španělská kaple – hlavní loď. Foto: Martin Vlček, 2011
20. Španělská kaple – evangelijní strana - oratoř, sakristie. Foto: Martin Vlček, 2011
21. Španělská kaple – epištolní strana - oratoř, kaple P. Marie Lurdské. Foto: Martin Vlček, 2011
22. Španělská kaple – presbytář. Foto. Martin Vlček, 2011

23. Španělská kaple – klenba presbytáře. Foto: Martin Vlček, 2011
24. Nový Jičín – sv. Jan Nepomucký, 1758, pískovec. Foto: Martin Vlček, 2011
25. Poutní cesta – sv. Antonín Paduánský, 1751, pískovec. Foto: Martin Vlček, 2011
26. Poutní cesta – sv. Ignác z Loyoly, 2010, pískovec. Foto: Martin Vlček, 2011
27. OVMNJ – sv. Ignác z Loyoly, 1752, pískovec. Foto: Radek Polách, 2010
28. OVMNJ – sv. Florián, pískovec. Foto: Radek Polách, 2010
29. Nový Jičín – sv. Jakub Větší, 19. stol., pískovec. Foto: Radek Polách, 2010
30. Poutní cesta – sv. Anna, 1733, pískovec. Foto: neznámý, 1900
31. Poutní cesta – Panna Marie Immaculata, 1733, pískovec. Foto: neznámý, 1900
32. Poutní cesta – První kříž, 1749, pískovec. Foto: Martin Vlček, 2011
33. Nový Jičín farní bašta – Druhý kříž, 1776, pískovec. Foto: Martin Vlček, 2011
34. Poutní cesta – Immaculata, sv. Anna, druhý kříž. Foto: neznámý, 1900
35. Augustin Bernard Heidenreich - Milostný obraz Panny Marie Bolestné - 1693, olej, plátno. Foto: Martin Vlček, 2011
36. Antonín Berger - Milostný obraz Panny Marie Bolestné - Bitva u Nového Jičína 1621 (detail), 1841, olej, plátno. Foto: Radek Polách, 2010
37. Kostel sv. Jakuba v Libhošti – kazatelna, 18. stol., polychromie, dřevo. Foto: Martin Vlček, 2011
38. Kostel sv. Jakuba v Libhošti – kazatelna (detail), 18. stol. Foto: Martin Vlček, 2011

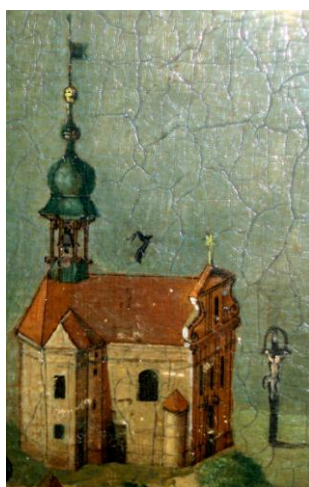
Obrazová příloha

1.

2.

3.

6.

7.

8.

9.

10.

11.

12.

13.

14.

15.

16.

17.

18.

19.

20.

21.

22.

23.

24.

25.

26.

27.

28.

29.

30.

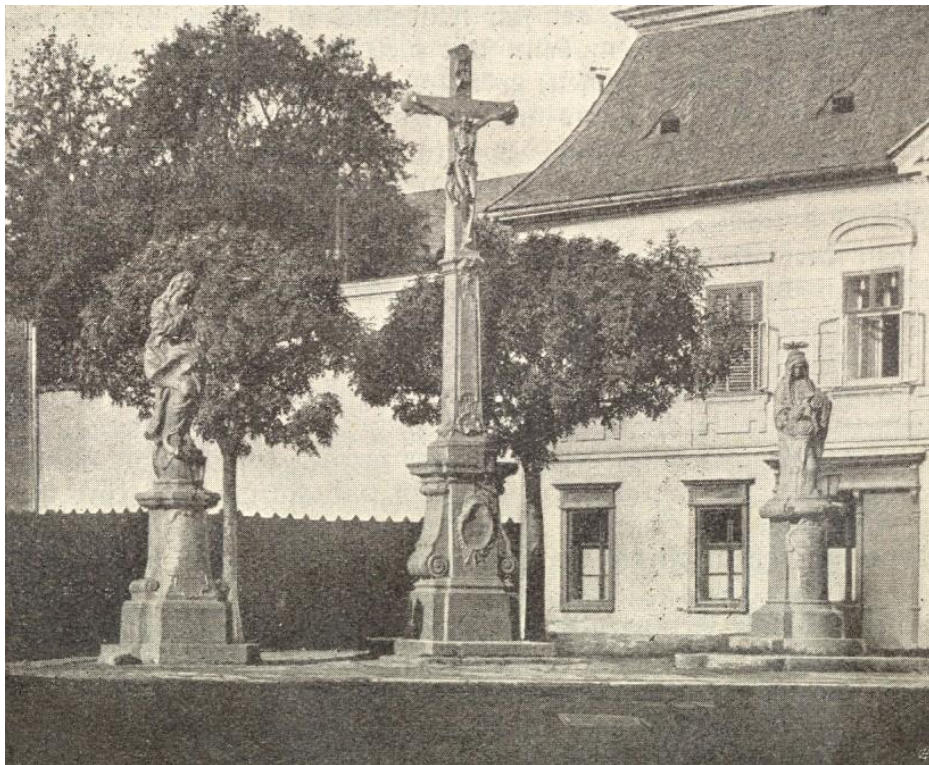
31.

32.

33.

34.

35.

36.

37.

38.
